

זכר ה' ה' אל קנא בעשרת הדברות הוה מחייב דין ומשפט עליהם על כן אמר עתה ה' אל, שזכר שהוא קנא בעשרת הדברות, מכאן והלאה אם ישוּבו יהיה רחום ומנון וכו', ובזה מדם טובה אחת כנגד דבור אחד שבבעשרת הדברות, ואם לא ישוּבו אז יהיה קנא פקד עון וגו' :

ובפני שכל הרעות והטובות הנאות על האדם זה העולם לא ימלטו מחלוקה, או הן בהשגחת האל ית' עליו להענישו על חטאתיו ולהשכירו על לדקותיו, או הן מלך שמערה או בכתבו והנהגתו שלא מחאו יחברך לבד, החמיל באלו המדות רחום ומנון ארך אפים ורב חסד, לומר כי הוא יחברך יתנהג עם ישראל באלו הדברים במדות אלו כשיחפלו אלו בדיון שלא הבא עליהם רעה או אם באו כבר שחסלק מעליהם, וכן לענין הטובה שהוא עליהם ושה חסלק מהן אם כבר באה, כי כל המחללים לאל ית' על כל הדברים הנשמיים זה העולם, על אחד מאלו הדברים הם מחללים, אם הוא ירח שמה תבא עליו רעה או מלך חטאתיו או מלך אחר, הוא ית' בשמותיו הנזכרים ה' אל ירחם עליו במדת רחום כשיחפלו וישוּב אליו בכל לבו ולא תבא עליו רעה, ואם כבר נגעה בל הרעה או מלך חטאתו או מלך אחר, הוא ית' יחן עליו במדת חנון כשיחפלו וישוּב אליו בכל לבו וחסור מעליו, ואם הוא שריו בטובה וירח שמה חסלק ממנו או מלך חטאתיו או מלך אחר, הוא ית' ארך אפים שאינו ממזר ליפרע ממנו שמה ירחם הטובה ומעמידו בטובה כשיחפלו וישוּב, ואם הוא חסל לטובה שחב לו, הוא ית' רב חסד לזריו חסד שאין להם זכויות כ"כ ומביא עליו הטובה שהוא תאב להם כשהוא מחפלו אליו :

וכן נוכל לפרש אלו הד' מדות על אלו הד' דברים באופן אחר, רחום שלא תבא עליו רעה שחב לו זה שחסלק ממנו, ארך אפים שלא חסלק ממנו הטובה בנסת הטא, ואם אינו שריו בטובה, שחב לו ולא יעבד עליו חטא, אמר הנון שלא תבא עליו רעה בנסת אחרת ואם באה שחסלק, ורב חסד שלא חסלק ממנו הטובה בנסת אחרת, ובאלו הד' מדות נכללות כל המדות טובות ורעות שבנו"א, ועל השכר והעונש של עוה"צ אמר ואמת לשלם שכר טוב לעושי רטונו בעוה"צ, נזר חסד לאלפים למי שאין לו זכות מלדו זוכר לדקות אבותיו מחללים דור קודם לו לתת לו איזה תענוג בעולם הזה כיון שאין לו חטא, נשא עון למי שהטובה שלא להענישו בעוה"צ, וכן הפשט והחטאת לא יענישם בעוה"צ אם ישוּבו בציחהם בחיים, ונקמה הם מניקים לפניו כאילו לא חטאו אם שצו בהטובים שלימה לפניו קודם מיחה, ולא יקנה לשלימה שבים אלא מעניש אותם בעוה"צ. ואין זו בכלל המדות

שהוא כתוב אלל לא תשתחוה להם וגו' כי אנו ה' אלתיך הוא הרמוז בשם השני של י"ג מדות, והוא לאחר שחטא ליפרע ממנו, כי כן כתוב כי אנו ה' אלתיך אל קנא שחטא ויעבור על לאו זה, ובשניהם וכן באל כתוב דברות שהוא קנא, לכך אמר כאן ה' ה' אל רחום כי מכאן והלאה יהיה רחום ומנון וכו' אם ישוּבו כמו שפירשתי, ומפני שחומה מאבד ומפסיד את העולם בחטאו, וכמו ששנינו בעשרה מאמרות נבדח העולם וכו' כדי ליפרע מן הרשעים שחאבדיו את העולם שנבדח בעשרה מאמרות לכן נאמר עשרה מיני מדות טובות על ה' ה' אל, לומר כי על מה שהיה ראוי החומה ליענש על הפסד עולם שנבדח בעשרה מאמרות הוה הקב"ה עשרה מדות טובות על שמוחיו ית', לרחם עליו ולהעביר חטאתו אם ישוּב בתשובה שלימה : ונראה כי כמו שלוחות הראשונות נחלבו ומקקו עשרת הדברות בדבור השם העשרת הדברות למשה ולישראל, כמו שאמר ז"ל וכמו שכתבתי למעלה, כמו כן לא היו גרועין לוחות שניות זה מהראשונות ומקקו ונחלבו עשרת הדברות בכן כשעבר ה' ויקרא ה' ה' אל וזה שמות הכתובים בלוחות כמו שכתבתי, כי מפני זה אמר לו פסל לך וגו' אחר שאמר לו יהיה בעבור כבודי וגו' ונאמר ויפסלו וגו' ויקח צידו וגו' לוחות אבנים וירד ה' בענן, ואז הזכיר כל העשרת הדברות כמו שם כתובים במשנה תורה שם דברות החרויות הכתובים על הלוחות שניות, כי גם שזכר ושמור בדבור אחד נאמר כשאמר האל ית' עשרת הדברות בטר סיני, עם כל זה לא נכתב בלוחות כי אם זכר, אבל בשניות ראה האל ית' בחכמתו לחקוק בזה שמור שנאמר גם כן בדבור אחד עם זכור במקום זכור, וכן שאר הדברים שיש הפרש בין עשרת הדברות שבפרשת יתרו למשנה תורה נאמר גם כן אז בסיני בדבור אחד ולא נכתבו בלוחות הראשונות אלא בשניות, וכבר אמרו חז"ל מפני מה לא נאמר טוב בראשונות מפני שסופן להשתבר וח"ו היה נראה שפסקה טובה מישראל, ולכך אמר בסוף כשירד משם מן הכר בלוחות השניות ויכתוב על הלוחות את דברי הברית עשרה הדברים, ולומר עשרת הדברים הידועים כמו שנאמר למשה לישראל ביום מן חורב, כי השינוי שיש בזה נאמר שם גם כן בדבור אחד כמו שכתבתי. ומה שכתוב במשנה תורה ואכתוב על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות וגו' זהו גם כן מה שנאמר בדבור אחד, וכמו שאומר אחר כך ויכתוב על הלוחות כמתבאר הראשון את עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם וגו', שכל מה שכתב בראשונות ובשניות דבר ה' בזה, וכמו שכתב רש"י ז"ל פ"ד מיתות : ונחזור אל ה"ג מדות, ונאמר כי העשר מדות שכן על השמות ה' ה' אל נוכל לומר גם כן כי הן רומזות על עשרת הדברות, כי בזהות

המדות . הרי ארבע מדות טובות בעוה"ז על שלשה השמות ושם מדות טובות בעוה"ב על שלשה שמות : וקיום יעוד זה אמרו חז"ל בריהו כרתה לג' מדות שאינן חזרות ריקה שנאמר (שמות לד') הנה אנכי כרת ברית וגו' , וראית מהם רבינו ע"ה שהזכיר קלמס בחטא המרגלים , שאמר ה' ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקמה וגו' , סלה נא וגו' , הזכיר השם השני של י"ג מדות והוא לאחר שיחטא כי כבר חטאו הם , וכן הזכיר המדות המריכות כפי העת , ונתקבלה הלפתה כדכתיב ויחמך ה' סלחתי כדברך , כי מקודם אמר משה רבינו (במדבר י"ד) ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר , כמו שדברת לנו שנאמר בעת זרה , ולכן השיב לו סלחתי כדברך , וכן אמר הכהני (מיכה ז') מי אל כמותך נושא עון ועובר על פשע וגו' , וכן לרובו בכל הדורות הראשונים והאחרונים שהם נעשים בהזכרת י"ג מדות : והיעוד המ"ד כי אוריש גוים מפניך והרבהתי את גבולך וגו' ולא יחמד איש את ארצך בעלותך לראות וגו' , קיום הטובה זו כבר אמרו חכמים ז"ל בירושלמי דפאה מעשה בחדד שהטיה בית מלא הרנגולין ובה ומלא חתולות מקורשין , וכן עובדא דרבי תרין חזן באשקלון דהוה לחו מגורין טורחין וגו' יזמן לה הקב"ה מלאכים כנכסים ויואלים כדמותן וגו' , וכן מעולם לא יזוקו בעבותם לג' רגלים , כי שלוחי מזה אינם נזוקים לא בהליכתן ולא בחזרתן :

וקיום יעוד (ויקרא ט"ז) כי ציוס הזה יכפר עליכם, הים מורה עליו לשון הזורית שהיו קושרין בראש שעיר המשלחה לעזאזל והוא סימן שחלה הקב"ה לישראל שנאמר (ישעיה א') אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבניו , וכמו שאמר (יומא ל"ט) צימי שמתען הולדים היה לשון של הזורית מלבין אמר ואילך פעמים מלבין פעמים אינו מלבין , ומה שלא היה מלבין או מכני שלא היו שצים ולא היו מתקפרים , או מפני שלא היו ראויים שיראה להם סימן לבשרם :

וקיום יעוד חובו כרתה אם עשה הטובה אינו יכרת , כדכתיב הכרת הכרת הנפש ההיא עונה בה , ודרשו ז"ל בזמן שעונה בה שלא שב בתשובה , ולכן אינו ניכר ואינו ידוע לעולם מי שעבר על חייבי כריתות אם ימות מיתת כרת , אולי חזר בתשובה , ואם שלא שב איפשר שיש צידו קלת מעשים טובים ומשלים כל הלא ית' שכרו בעוה"ז כדכתיב ומשלים לשונאיו אל פניו וגו' , וכרת יתקיים בנפשו לעוה"ב , ועם כל זה בכל דור ודור הוא דבר מפורסם וידוע כי אותם שהם ידועים שעברו על כריתות ומיתות ב"ד ולא שבו כי עדיין מחזיקים בשמעתם , הם מתיים קודם זמנם בכרת , וכמו שאמר דוד (תהלים ל"ה) אנשי דמים ומרמה לא יתנו ימיהם וגו' , ואמרו חכמים כל ימיו של דואג לא היו אלא ליד שנה ושל

החיתופל שלשים ושש , והלדיקים שאנו רואים שמהים קודם שיניעו שלשים שנה כשמואל וחזקיהו , כל העולם יודעים וחושבים כי לא היו ימיהם יותר מיום שנולדו ובהדי כבשי לראת מלא למה לך , וכבר אמרו חכמים ז"ל על שמואל אמר הקב"ה סיכי לעבד לימות שמואל ארבעה מרכמי הצחורים לחמרי מדמיות וזר שמה ח"ו עבידה היתה בו . נראה שהוא ידוע בכל הדורות שאותם שיש בהם עבירות מתיים שלא בזמנם על הרוב . וצירושלמי דכצורים אמרו זקן שאכל את החלב מי מודיענו שהוא בהכרת וכו' , המה ליום אחד מיתת של זעם לב' של צהלה לג' מת בזמנא , הני רבי הלפתה בן שאלו מת בחדד בשנים בשלשה בהכרת , ל' לחמשה מיתת הדופס , לששה מיתת דרך ארץ , לשבעה מיתת חיבה , מכאן ואילך מיתת יסורין וכו' , נראה שיהי ידוע אללם ממימתו של אדם אם היה מת בכרת ציון כרת של שנים ציון כרת של ימים וכו' , וכבר אמרו בסוף מועד קטן עד ששים מיתת כל אדם מאי קרא (איוב ס') הבה בכלה אלי קבר , בכל"ה גימטריא ששים , מחמשים ועד ששים זו מיתת כרת . וצירושלמי אמרו ששים היא מיתת כל אדם , דכתיב (במדבר י"ד) אם יראה איש באנשים וגו' הנע עמך שילא ממלרים בן עשרים עשה עוד ארבעים במדבר ומת נמלא אומר מת לששים שנה זו היא המיתה האמורה בחזרה , משום דכתיב (סם) במדבר היום ימותו וסם ימותו :

וגרא"ה כי שבעה ימי בראשית היו רמז לדורות שיהיו ימי שנותיהם שבעים שנה , עשר שנים ליום אחד כנגד עשרה מאמרות , ולכן נתן אדם הראשון לדוד הסלך שבעים שנה משנתו לא פחות ולא יותר כנגד שבעה ימי בראשית , וכמו שששה ימי המעשה עיקר טרחה ומלאכהם לשביעי והוא יום שבת , בן עיקר מה שיערר האדם בששים שנותיו שהם כנגד ימי המעשה , יהיה לשביעי שבו ילך למנוחה , והסופל לזה העולם , וכמו שיום השביעי קדש כך כל שנות האדם מששים לשבעים יהיו בקדושה והכנה לעולם המנוחה , ואם בן הימים המיוחדים לאדם בזה העולם אינם כי אם ששים שנה , שהם כנגד ימי המעשה שבהם טרה ועמל לנפשו , וקלת לנוטו למה שיערך לנורח חייו לעבודת צוראו , ומי שמת בצחון הששים הרי הוא כרת כי לא השלים ימי שצירותו אשר יאל לאחיר העולם להשלים עצמו בהם , ומי שהגיע לתשלומים כבר השלים הימים אשר היה כשכיר פועל לעוה"ב , וכשהוא מת קודם שבעים אינו מיתת כרת , כי השנים של מעלם מששים עד שבעים אינם שלו כי הם קדש כנגד יום השביעי , ולכן הימים המיוחדים לאדם ומיוחדים לו כשהוא מדבר בעד עצמו עולים ששים , ועל זה אמר המשורר (תהלים ק"ב) כי כלו בעשן ימי שהם ששים שהם המיוחדים לי כלו בעשן

בעשן וכו', וכן אמר איוב (י' ימ"י) שהם ששים
 בנימטריה) קלו מני ארנ וגו', חל ממני כי הכל
 ימ"י, הלא מעט ימ"י וגו', ימ"י עברו זמזמו וגו',
 ואמר גם כן אם חרולים ימיו מספר חדשי אחר
 וגו', ימיו ר"ל ששים שנה שהם כנגד ששת ימי
 המעשה, וזהו מספר חדשי שהם מספר הימים
 הראשונים שנחמדו בעולם והם ששת ימי המעשה:
 וקיום היעוד וזויותי את ברכתו וגו' ויעוד את
 בחקותי תלכו וגו' ונחתי גשמיכם בעתם
 וגו' והשיג לכם דוש וגו' ונחתי שלום בחרץ ורדפו
 מחסי המשה וגו', אמרו חכמים בחתימות (כ"ב)
 ונחתי גשמיכם בעתם בלילי רביעיות ובלילי
 שבתות שאין טורה על בני אדם, ולמנוי צימי
 שמעון בן שטח שירדו להם גשמים בלילי רביעיות
 ובלילי שבתות עד שהיו חמים ככליות ושעורה
 כרגיעי זיתים ועדשים כדיוגרי זכב וזררו מהם
 חכמים דוגמא לדורות להודיע כמה חמא גורם
 שנאמר (ירמיה ס') עונותיכם וגו' והטאתיכם מענו
 סעוב זכתי, וכן מלינו צימי סורדוס צימי סהייס
 עוקים זכתי צימי צהמ"ק שירדו להם גשמים בלילות
 ולמחר נבשה סרוח ונחפזו העצים וזרחה החמה
 וכל אחד משכים למלאכתו להודיע שמלאכת שמים
 צדיקים, ואמרו בבבא בתרא ואכלתם יפן נוטן וישן
 מפני חדש חוליו, מלמד שהיו אורגים מלאים
 יפן ונרנות מלאים מלמ וישו ישראל אורגים היאך
 נוליא זה מפני זה. וכן מלינו שירד מן ישראל
 שאמר הכתוב (ש"ב כ"ג) הוא עדינו העלני על
 שמה מאות חלל וגו', והיה מלעטר על מאתים
 דכתיב (דברים ל"ב) איכה ירדוך אחד אלף, ואפילו
 למ"ד צגוים שמהני ק"ו למדה טובה, אך קשה
 דצקרא דורדפו ומכח חמשה מאה לית ציה כוליא סאי,
 כן כתבו החוטבים צמ"ק, ואיפשר לומר כי מה
 שכחוב ירדוך אחד אלף לא אמר אחד מכס, ור"ל
 אחד מיוחד בצבורה כמו דוד המלך ע"ס ולכן
 היה מלעטר על המאתים, וכמו שחקיימו אלו
 היעודים כך חקיימו מסחמא כל האמורים בענין
 גם כי לא הוזכר פירוט, וכן יש קלת מהם שהם
 עתידים להקיים צומן הכשיח כמו השלום האלף,
 כמו והתהלכתי בחוככם וכמ"ס הרמב"ן ז"ל:

וקיום יעוד ברכת כהנים ואני אברכם וגו'
 אמרו במדרש (במדבר י') כס הנכרוב אמר
 הקב"ם לשעבר ברכתי לאדם ואשמו לו ולבניו
 לאברסו יאחק ויעקב, והוא ברך את בניו
 כדכתיב ויברך אותם, מכאן ואילך הברכות
 מסורות בידכם וכו'. ואמרו בחולין רבי עקיבא
 אומר למדנו ברכה לישראל מפי כהנים מפי גבורים
 לא למדנו מ"ל ואני אברכם וגו', וברכה לכהנים
 מ"ל מדכתיב ואברכם מברכני וגו', ואמרו בספרי
 ואני אברכם אני אברך את עמי ישראל, וכן
 הוא אומר כי ס' אלהיך ברכתך כאשר דבר לך,
 ואומר ברוך הסיס מכל העמים וגו' יאחז ס' לך
 וגו', במרעה טוב ארעס אתכם וגו', הרי שיעוד
 זה שאמר ואני אברכם נתקיים לח"כ צימי משה
 עלמו כמו שכחוב כי ס' אלהיך ברכתך כבר כאשר
 דבר לך קודם, וכן בכל הדורות היו מתברכים
 על ידי ברכת כהנים:

ודיעוד שנאמר ליהוה (במדבר י') וסיס הכוב
 הוא וגו' וסיבנו לך, הרי אמרו חכמים
 ז"ל זה דושה של יריחו שהיו אוכלים אותה בני
 צביו של יתרו והיו אוכלין אותה ארבע מאות
 וארבעים שנה: וקיום יעוד כ"ג התקדשו למחר
 וגו' עד חדש ימים עד אשר ילא וגו', ומיד
 נתקיים כדכתיב ורוח נסע מאת ס' וגו' הצבאר
 עוודנו בין שנייה ערס יכרת ואף ס' חרס בעם וגו',
 ואמרו ז"ל כתיב הצבאר עוודנו בין שנייה וכתוב
 עד חדש ימים, ציטוים כידויין לאלהם ורשעים
 מלעטרים והולכים עד חדש ימים:

וקיום יעוד אכנו בדבר וגו', אם יראו את
 הארץ וגו' עד במדבר סוס יטלו עבירים
 וגו', אם אתם תבואו אל הארץ וגו', ואם
 שכחוב צפר' נסחם בצקודים ובלאס לא סיה לארץ
 מסקויה משה ונאמר וגו' כי אמר ס' לכם מות
 ימותו במדבר ולא לאמר מהס איש כי אם כלב
 בן יפונה ויהושע בן נון, והסתכל וראה כי
 היעודים פרעום אשר הם נאמרם בשם ס'
 שהוא מדת רחמים הם מסקיימים ואין השמחה

וקיום יעוד ברכת כהנים ואני אברכם וגו'
 אמרו במדרש (במדבר י') כס הנכרוב אמר
 הקב"ם לשעבר ברכתי לאדם ואשמו לו ולבניו
 לאברסו יאחק ויעקב, והוא ברך את בניו
 כדכתיב ויברך אותם, מכאן ואילך הברכות
 מסורות בידכם וכו'. ואמרו בחולין רבי עקיבא
 אומר למדנו ברכה לישראל מפי כהנים מפי גבורים
 לא למדנו מ"ל ואני אברכם וגו', וברכה לכהנים
 מ"ל מדכתיב ואברכם מברכני וגו', ואמרו בספרי
 ואני אברכם אני אברך את עמי ישראל, וכן
 הוא אומר כי ס' אלהיך ברכתך כאשר דבר לך,
 ואומר ברוך הסיס מכל העמים וגו' יאחז ס' לך
 וגו', במרעה טוב ארעס אתכם וגו', הרי שיעוד
 זה שאמר ואני אברכם נתקיים לח"כ צימי משה
 עלמו כמו שכחוב כי ס' אלהיך ברכתך כבר כאשר
 דבר לך קודם, וכן בכל הדורות היו מתברכים
 על ידי ברכת כהנים:

וקיום יעוד ס' והוא ענין הסוטה הוא ידוע
 ססיה טובה ענינו, וכמו שאמרו זאת חרות
 סקנאות אין לי אלא לשעה לדורות מנין וכו'
 צבילו ובית עולמים וכו', וכמו שטינו במס' סוטה
 סיס טעל סיה מציא וכו'. וכל מעשים נאמרת
 בהעמקה):

ויכתב שם על האבנים וגו', ומיד כתוב ויהי כשמע כל המלכים וגו' ויחקקו יחדו וגו', ולחם עמסה יושע ונתנם האל בידם כמו שכתוב כאן למען אשר הבוא, כי קודם זה בלכידת יריחו קרה מה שקרה מעטין עכן וצעי ששנו כל'ו איש ומכאן והלאה לא אירע להם שום דבר שלא כהוגן וירשו כל הארץ:

וייעוד הקד שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה וגו' כי ידעתי אחרי מותי, הכי אמרו חז"ל והרי כל ימות יושע לא השמימו כמו שכתוב ויעבדו את ה' כל ימי יושע וגו', מכאן שחלמיו של אדם כמוהו כל זמן שיושע מי הים נראה למשה שהיה הי:

וקיום יעודי זכרות משה לישראל, הוא כי מה שבזכרות אל, וכמו שפירש רש"י ז"ל מדברי רז"ל וע"י זכרתו נתקיימו בהם:

והיעוד הפ"ו ולא קם בציף עוד בישראל כמשה, הוא מפורש כי כל הנביאים קיימו דבריו וכמו שכתוב בפרקים הקודמים, ותחם הנביאים אמר (מלאכי ג') זכרו הודת משה וגו':

פרק שלשים

ומעתה אחר שכתבנו כל היעודים שכתורה שמלאנוס לפי מה שהשכננו ששה ושמיים, סימן להם שם אלהים, וזכרנו בפרק אחד קיום כל יעוד ויעוד מהם, ראוי שנבאר עתה מה שיש לנו מן הראיה לאמתות תורתנו הקדושה מקיום יעודים הכתובים והרמוזים בה. והסך רוחם כל אלו היעודים רובם לטובה וקלחם היו לרעה ולעונש, ואותם שהם לטובם רובם נתקיימו בשלימות וקלת נתקיימו בקלחם, כמו ירושת כל העשרה עממין שלא נתקיים עדיין אלא בשבעה, ומתחלה לא נאמרו אלא לעמיד כמו שכתבנו למעלה, וכמו שנראה מן הכתוב במשנה חורה שאמר ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך וגו' כי תשמור את כל המצוות וגו' ויפתח לך עוד שלש ערים, שהוא רומז לעשרה עממין שנאמרו לאברהם לאבינו ע"ה, והסנה בזה כי תשמור את כל המצוות וגו' שיקיימו כולם את כל התורה כולה, והוא לימים שאמר ומל ה' את לבבך וגו' על הימים שהעידים שנאמר עליהם בקבלה ונתהי להם לב חדש וגו', אבל עתה לא יעד רוחם אלא על השבעה עממין, כי היה גבול לפניו שהגיע זכותם לקב"ה ומפני זה חייבים בכל מצוות הארץ צירוף שבעה עממין וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בפסוקים אלו, וכן היעודים של מעלה ישראל ורוממותם נחייב בזמן שהיו ישראל בארץ ועמידים להקיים בשלימות לעתיד, וכן הלאה ישראל ונבחרתם מה שגיע להם מן הקוב צום השולס יש דברים פרעיים שלא נחיימו

שהגלו ב' שנים קודם מנין ונושכתם, כמו שאמרו חז"ל על ויפקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי לדיק ה' אלהינו, כדי שלא יתקיימו כל העונשים, ואמר בנאן והסוף ה' אחכם וגו' אשר ינהג אחכם וגו', כי אחר שהרבו לפשוע ונתחייבו וגלו לא סועיל להם מדה רחמים ולא תשובה, אלא אף צמדת רחמים הפינס, אלא שרחה עליהם בגלותם כשצבו, כמו שכתוב (דברים ד') ובקשתם משם את ה' אלהיך ומלאת וגו' כי אל רחום ה' אלהיך וגו': ויעודי ה' וס"ח והיה כי יביאך וגו' ובתים מלאים כל טוב וגו' והיה עקב תשמעון וגו', והסךך וברכך וגו', והסכי ה' ממך כל חלי וגו'.

ואכלת את כל העמים וגו', הכל נתקיים כמו שכתוב ביהושע שדרך כלל לא נפל לבו מכל הדבר הטוב וגו', וכן שדרך כלל היעודים ורעים כלם נתקיימו, הטובים בהיותם טובים וישרים בלבושה, והרעים בהיותם רעים וחטאים, כמו שמוזר בכל ספרי הנביאים, וכמו שפי' המפרשים ז"ל בכל היעודים ובתוכחות שבה עלינו גם אשר לא כתוב וגו', וכן נתקיימו הטובות העתידות: וקיום יעוד למען יברכך וגו' במשע ראשון ומתנות עניים. * נתקיים ממה שאמרו עשר עשר עשר בשביל שהתעשר וכו', ואמרו על ואיש את קדשו וגו' מעשה בחדם אחד וכו' ולא הוליא אלא שיעור המתנות, והיינו אשר יתן לכהן לו ויהיה, ומדה טובה יתירה על מדה פורענות:

וקיום יעוד השלך למען ירחיק ימים על ממלכתו וגו' הכי רחמי רוב המלכים הטובים שהארכו ימים על ממלכתם, אבל כוונת הכתוב אינה אריכות ימים לבד למלך שהוא שומר כל דברי התורה אלא לו ולבניו, כמו שהזכרנו דוד שזרעו לעולם יחיה, וגם כי קלת מצניו חטאו לא סרה הממלכה מהם ולא חסור, וכן אפילו במלכי ישראל הרעים מי שהיה זוכה קלת בהם היה מאריך במלכות הוא וזרעו, כמו שנאמר ליהוא יען אשר הטיבות וגו' בני רבעים ישבולך וגו', וזהו מהשכננות שאמר כאן ירחיק ימים על ממלכתו הוא ובניו וגו': ויעוד הפ"ו ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגו' ולא יראה שך ערות דבר וגו' ושב מאחריך, קיומו רב שאמר רב חסדא פ"ק דטועה בתחלה קודם שחטאו ישראל בעריות היתה שכינה שרויה עם כל אחד ואחד בביתו שנאמר כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגו' וכיון שחטאו היתה שכינה מסתלקת מהם מלבוא לביתה, דאינו יכול לראות בעונות שבעתה שנאמר ולא יראה שך ערות דבר ושב מאחריך וגו', וזה לא אמרו רב חסדא דרך פירוש הכתוב לבד, אלא שהיתה כך קבלה בידו שהיתה שכינה עם כל אחד והשנתחו השלימה כשהיו טובים:

וקיום יעוד ע"ט וכחצת עליהן את כל דברי וגו' למען אשר תבוא את הארץ וגו', מפורש ביהושע אז יבנה יושע וזאת הברך ועל וגו',

כיון שמשם רבינו ע"ה יעד דברים רחוקים בזמן ובלתי מלייזים והוי"ו, ונתקיימו אמר כך כמו שהוא כתב, יש מהם ראייה גדולה חסיו לבוארים בצורת משם שהם מכוונים, ושכל מה שכתב משם רבינו ע"ה מבראשית עד לעיני כל ישראל היה מפי הגבורה :

והנה היעוד הראשון שכתב מרע"ה בצורה הוא שכתב שאמר לו האל ית' לאדם הראשון כי ציוס אלכך ממנו מות חמות, מיהו לא ולדורותיו, ואם לא היו כל דבריו מפי הגבורה ומלצ ומחמתו היה בודאם היה לו לחוש שמה אחר כמה דורות יהיה נולד איזה אדם שלם בארצו ותכונתו ומדותיו והכמתו שיחיה ולא ימות, ולא יהיה רחוק בעיני משם רבינו ע"ה ראה הוא סיחון ועוג שלא היו שלימים בשלימות המדות ומיו יוסר מאלף שנה והוא כתב שהרגם, ואולי היו חיים יוסר אלפים מן השנים אם לא היה הוא הורגם, וענין אורך חייהם נבחר ממה שאמרו רז"ל בדה"ט' האשה סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי שירד הוא ועזאל מן השמים בצור אנוס, ואם כן נולד שנים הרבה קודם המבול שהרי נקרא עליה על שם שלפט מדור המבול, ואם כן יהיו שנותיו לפחות אלף שנה בזמן משם, והוא הרג אותו ואת סיחון אחיו, ואם לא היה הורגם אולי היו חיים לעולם, והיה לו לחוש שמה השאירו מזרעם או אחרים שלימים בצריאת שיחיו לעולם ועם כל זה כתב מית' לדורות, נראה שהיה מפי הגבורה כי הוא ית' אמר לו כי המות הוא בית מועד לכל חי, ואין על דברי משם רע"ה קושי מאדאם שכתבו חיים לנן עדן, כי כיון שלא נתקיים חיותם בזה העולם ונתעלמו כמו מהנן הרי הוא כחלו הם מתים מזה העולם :

ובן היעוד שלא יהיה עוד מבול לשחת הארץ, מאין היה בטוח בזה אולי בימים הבאים יהיו האנשים יותר רעים וממאיר לה' מאד ויטכיס האל ית' לעשות להם כמו שעשה לראשונים וישפסם במי המבול, אלא בודאי שלא אמר זה אלא מפי הגבורה שהסיכמה חמתו ית' שלא ליפרע עוד מן הצריות במדה זו, כל שכן כי בימי משם רבינו עדיין היה נראה בכל שנה רמז וסימן מי המבול בירח בול בנותם הרביעים יום שאמר הכתוב ויהי המבול ארבעים יום על הארץ בכל שנה ושנה היו גשמים הרבה יותר מדי בהם כמו שאמרו רז"ל, עד שבא שלמה וכתב בית המקדש ומשם והלאה לא נשאר שום רמז וסימן למבול, וזה שאמר הכתוב ובשנת האחת עשרה בירח בול הוא הכדש השמימי כלש הבית לכל דבריו וגו', והיה לו לומר בירח מבול שהירח הזה היה זמן המבול ובו היה נראה כמו מבול בכל שנה, ובשביל שמכאן והלאה בזכות בית המקדש לא היה עוד חסרו מ' שהם המ' יום ונקרא ירח בול והוא ירח חשוון, ואם כן בזמן משם בזה

ואנו בטוחים שנתקיימו לעתיד, כמו השלום רדיפת אחד לאלף שהם מתעבר דוד על המאחיים שהיה עורר נתיחה על שנתה מאות ולא היה לאלף, כמו שכתוב והוא עורר את התיחה על שנתה מאות חלל בפסח אחת, וכן וההלהכתי במוכס אטייל עמכם וכו', וכיוצא ביעודין אלו הנכללים בכלל ייעודים אחרים שנתקיימו כבר, וכן יעודי בלעם אשר הם לעמיד, ואין בכל היעודים הנזכרים יעוד אחד שלם שלא נתקיים, כי מה שלא נתקיים עדיין הוא קלה היעוד לא ייעוד שלם, כמו שלפת עממין שהם השלום העשרה שנתקיימו בלחם, זכרתי דברים שכתבתי את שנתקיימו שאינו נמנה אלא היעוד אחד שלא נתקיימו קלמם כנזכר, וכן קלה היעודים הנכללים ביעוד אחד והם ברכות בלעם, וכן קלה מהם בצרכה יעקב לבניו וחסה לישאל, וההבטחות הכתובות בצורה, וייעודים הרעים כלם נתקיימו בעונותינו הרבים גם אשר לא כתוב בספר התורה האמת, לזכותנו ביום הזה שנירם עוה"ב ושנהיה ראויים להגאל אחר שנגמור לשוב כל מה שהטאנו והענינו מעט מעט כדי שנוכל לשובו וחזיו כלים ואנחנו לא נבלה, והוא ית' ירחם עלינו ברוב רחמיו כמו שהבטיחנו בצוף כי אל רחום ה' אלהיך וכו', ואחר שנתקיימו כל היעודים טובים ורעים ומה שלא נשלם קיומו מן הטוב אנו בטוחים בו ית' שישלימנו, נאמר כי קיום אלו היעודים הם קלהם בזמן משם רבינו וקלה אחריו, ואותה שנתקיימו בזמן משם רבינו וכתב קיומם בצורה יש לכופר בתורה משם ולאומר אין תורה מן השמים אלא משם בראה מלבד שתחן מה לומר הוא כתב שיחיה והוא כתב שהיה נתקיים, ואפשר שלא כתב שיחיה עד בראה שנתקיים, או שלא נתקיים וכתב שנתקיים, אבל ביעודים שכתב מרע"ה שנתקיימו לעתיד ונתקיימו לעתיד אחריו, יש ראייה גדולה לסקות שני החלקים על תורה משם רבינו ואומרים שלא באמרה לו ויהיה מן השמים, כי מי הוא הכחם גם כי לא יהיה אלא חכם בעיניו, שהיה מיעד דברים שהיו לאחר זמנו ולא יהיה בטוח שנתקיימו, אין זה כי אם סכלות גדולה, כי כשיגיעו הימים או הזמן שיעד לו ולא יתקיים היעוד יאמרו שהיה בדאי וסקרן, והרי משם רבינו לדעת כל העולם היה חכם גדול, אף כי לא יהיו דבריו מן השמים לדעת הטופרים בתורה, לא היה בו סכלות שיאמר ויהיה מיעד דבר שלא יהיה בטוח בקיומו כדי שלא יאמר עליו שהיה בדאי וסקרן, וכיון שראינו שיעד לעתיד נראה שהיה בטוח שנתקיים מה שיבטיחו ומה שיעד, ומאין לו זה הבטחון כי אם מפי הגבורה, כי גם שהיה חכם גדול ואי זהו חכם הנראה את הנוול, אינו זה אלא בדברים שהיוס ודברים המתמששים ובאים לזמן קרוב, כי מי שהוא חכם רואה אותם קודם היותם, לא בדברים שאינם חיים ואינם קרובים, ואם כן

הנצורה: וכן יעוד אם לא תורישו את יושי
הארץ וגו', כי אם לא היה מפי הנצורה היה
לו לחוש כי אולי יהיה יותר טוב להם שלא יורישו
את כולם ויהיו להם למם, אלא שהיה בזה
מפי הנצורה שארע ויקרה להם מה שקרה אם
לא היו מורישים את כלם והיו שוכנים במוכס:
ובן יעוד שיעד ליהושע כי הוא ינהיל אהבה את
הארץ, הוא ראה גדולה כי כל דבריו אמת
ולדק מפי הנצורה, כי כן נתקיים בקרבנו כמו
שהוא יעד, ואם לא היה מפי הנצורה לא היה
מתקיים אפילו שהיה הוא מזה עליו לישראל,
כי היו אחרים גדולים צעיתים ונכבדים ממנו
לאעורר ופנחם בנט שהללית בנחמת מדין ושבעים
זקנים ושפתי שבתי ישראל, ואם לא היה מפי
הנצורה לא היה מתקיימת שדרתו, וגם אם לא
לא היו יודעים בודאי שהיה נבחר מפי האל ית'
היו מולקים עליו, כי צימי משה לא היה נחשב
לפניהם גם כי לא היה מש ממוך האהל, שהרי
הארץ וציוו והכהנים והזקנים היו כמו רבתיים
ק, כמו שציטט בסדר הלימוד שהיה מלמד משה
רביע לישראל נחלק משה ושנה להם אהרן את
פירקן נחלק אהרן ושט בניו נחלקו בניו שט להם
זקנים וכו'. ובמדרש הזכירו שמות כל שבעים
הזקנים ולא הזכיר יהושע בכללם, נראה שהיה
כמו תלמידם וכמו שפירש רש"י ז"ל עליו שהיה
כמו תלמיד אהרן על מה שאמרו הכהנים שאמר
שמואל עם משה והארץ מעשש ידיהם וכו', ולכן
לא היה ניכרת מעלתו ושימושו למשה כי אם
כשאמר לו האל ית' קח לך את יהושע בן נון
איש אשר רוח בו וכמכת את ידך עליו וגו',
ומיד כשמת מרע"ה אמר לו האל ית' כאשר הייתי
עם משה אהיה עמך וגו', וראו כל ישראל כי
האל ית' היה מכבד לו ושכל דבריו היו נכונים לא
יפול מהם ארצה, ולכן כשעלה יהושע את שומרי
העם עברו בקרב המחנה וגו' עט הם את כל
אשר ליהטו נעשו ואל כל אשר תשלטו לך ככל
אשר שאתנו אל משה כי שנתע אליך וגו', ומפי
שלא דברו זה אלא שנתע בני ישראל ועדיין כל
בני ישראל לא היו מחשיבים אותו כ"כ, אמר לו
הקב"ה אח"כ היום הזה אהל גדלך צעיני כל
ישראל אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהיה
עמך וגו', והיה ענין יהושע עם משה כענין
הלבנה עם החמה, כי כשהיה לבונה עם החמה
וקרבה לה אין אורה נראית כלל וכשהיא מתרחקת
ממנה אז אורה נראית מדי ליל ביום עד עמדת
לנכחו במלואה, וכן היה ענין יהושע כי בהיותו
אהל משה רבינו בחייו לא היה ניכרת מעלתו
לעיני כל ישראל, וגם אהיה משה רבינו לא היה
מכיר כל ישראל כי הוא מן החממה שהרי א"ל שאל
אם יש צידק שום ספק, והשיב לו כלום תחזיק
יום וכו' כמו שדרש חז"ל, ולכן נחמד לו ענין
מעלת יהושע ושהיה במקומו כשאמר לו האל ית'

האדם היה בכל שנה נשם גדול והיה לו לחוש
אולי זה שנה מן השנים יהיו הדורות רעים
וחמאים ויביא עליהם האל ית' מבול גמור באותן
הימים המיועדים המיוחדים לך והם כמו קיר
נמיו המוכרת עונותיו של אדם, ומכיון שלא חשב
לזה נראה שהיה בטוח בדברו שהיו דברי אלהים
חיים ממני הנצורה, ונראה כי זה הענין שהיה
היה מפי המבול עד זמן שלמה ע"ה, נראה בזה
שאמר הכתוב ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול
ולא יהיה עוד מבול לשתה הארץ, כי לא הובטח
נה אלא שלא יכרתו כל בשר ממי המבול ושלא
תשתה הארץ מפניו אבל לעולם ימך ממנו בכל
שנה באותם הימים כמו שנמשך עד זמן שלמה ע"ה:
ובן מן היעוד שכתב מרע"ה בזה שיעד נח
לציוו שהיה כעט עבד לאחיו ושתייה הארץ
לצני סם, וצניו הכהים הרמוז בזה היעוד, יש
ראה גם כן כפי מה שכתבנו שהרי דיבר לעתיד
ולעתים רחוקות ונתקיים הכל:

ובן היעודים שנאמרו לאבות בירושם הארץ
והללחתם בה ושיחה זה דבור רביעי מיד
אחר מיתה מרע"ה, אם לא היה בטוח בזה מפי
הנצורה לא היה כותבו מלבו כדעת הכופרים
בזה, ומכיון שכתבו נראה שהיה בטוח בזה מפי
הנצורה שיתקיים כל מה שיעד לעתיד בין לזמן
קרוב בין לזמן רחוק:

ובן הבעתה אהי אהי שולח מלאך שהתפלל משה
על זה ודחאו שלא יבוא עד זמן יהושע, הרי
נתקיים אחריו מיד כשמת משה רבינו ע"ה שאמר
ליהושע אני שר לבא ה' עתה באחי וגו' כמו
שכתבנו למעלה, הרי שהיה בטוח שיתקיימו דבריו
מיד לאחר מותו צימי יהושע תלמידו:
וכן עוד שכתוב היה אהי אהי כורת ברית וגו',
ואמרו חז"ל ברית כרותה ליה"ו מדות שאינן
חוזרות ריקם, והוא מתקיים בכל דור כשישראל
לועקים לאל ית' הם נענים בזכירת ה"ג מדות,
והרי שחס לא היה בטוח בזה שהיו דברי האל לא
היה כותבו, וכן לא יתמוד איש ארץ היה בטוח
כי בכל השנים שיעלו ישראל לרגל לא יהא להם
כל און, וכן כי ביום הזה יכר עליכם שהיה
נראה בסימן לשון של זכורית שהיה מלבין, והיו
ברת ומיתה צדי שמים לעוזרים על הדברים
המיוחדים ואנו רואים קיומם לדורות כמו שכתבנו,
הוא ראה למחשיבים בזה משה שם כוזבים,
וזוהר אמת היתה בטי משה רבינו מפי הנצורה:
ובן ענין הסוטה שגראה כי צימי משה רבינו לא
אירע עניינה כי נשי דור המדבר כולן היו
לדקיות, ויעד לעתיד מה שראו קיומו באבותינו
צעיתים ענין הסוטה לביחא בטענה ונפילת ירכה,
וכן יעוד ברכת כהנים, ויעוד יתרו שאמר לו
והטבנו לך וגו' ויתנו לו דופנה מ"ד שנה:
ובן יעוד שהולק על הכהונה שילקס בלרעת,
שקרה כן לעזיבו ונתקיימו דברי משה מפי

קח לך את ירושע וגו', שהוא היה חושב כי אולי אחד מצניו יחכם לגדולתו, כל שכן מעיני כל ישראל שהיה נעלם מעלת חכמת ירושע מלד כי היה קרוב למשה, וכשנעלם משה מהם והתעלה בשיבוע של מעלה או נרלית זוהר ואור פני ירושע ששימש את משה ולא מש מחוך האהל, ולאט לאט היה מתגדל בעיני כל ישראל עד שנתמלא אורו כאשר נתקיים על ידו כל העוב אשר דבר ה' אל ישראל ולא נפל דבר ארליה, חזר היה בסוף ימי שירתו שהיו י"ד שנה שכבשו ומלקו כנגד י"ד ימי הלכנה שהיא במילואה, כי אז נשלם מכל וכל אחד ביבוס וחילוק ונקרא כמותו עבד ה' כמ"ש ברבו, ולכן אמרו חז"ל במ"ש בחרת פרק הספינה ונתת מאורך עליו ולא כל הודך זקנים שצלוהו סוד אמרו פני משה כפני חמה ופני ירושע כפני לבנה לפי כל ללוהה בזה או לפי לה ללוהה כלימה, כי כבר היה לו לירושע רוב הוד משה וחכמתו אלא שלא היה ניכרת בו כי לא היה מוחזק אלא כשמשו ונערו של משה, ולכן אמר לו האל ית' למשה לא תטעך עשה להנה כי כל הוד חכמתך אלא מה שנשאר שלא נביע למעלת חכמתך בהורה השלים לו. וזהו הנרליה מאורך ולא כל הודך, וזקנים שבדור ההוא שראו את משה וירושע ולא היה ירושע מוזהק אלא אמרו פני משה כפני חמה ופני ירושע כפני לבנה, כי כמו שהלכנה מקבלת כל אור החמה בגופה נעטע מעט מדי יום ביום כן היה ענין ירושע ומשה רבינו, כי עשה לה האורך לתת לו מהסוד אלא מה שנשאר להשלים הוד חכמת משה בירושע, ומפני שכל אחד מהם היה מלמך שמה יתמנה תחת משה רבינו שלא היה ירושע מוחזק בעיניהם, נאמר עתה עליהם, או הם אמרו על עצמם, או לפי לאחות בזה או לפי לה לאחות כלימה, או לפי לה לאחות בזה שלא השיגו ולא ידעו מעלת ירושע בימי משה, או לפי לה לאחות כלימה שחשבו שאחד מהם יתמנה תחת משה רבינו ונתמנה ירושע משרתו, שהם היו בעיניהם לפני משה כקרים לפני האורך וירושע לא היה אלא נעבד לפני המלך, וכמו שאמרו על רבן יוחנן בן זכאי ור' חינאי בן דוסא. וגם כי נתייח בסי' זה בתאמר משה שהוא מורגל להפרש זכיתו לפרשו לנצח ירושע משרת משה שנאמר לו כאשר הייתי עם משה אהיה עמך ונקרא כמותו עבד ה' כמשה רבו, כי כמו שבחיי משה רבינו נשלם ירושע מעט מעט מדי יום ביום כמו הלכנה שהשלמת אורה מן השמש מדי יום ביום וכשמת משה נשלם מכל וכל, וכן בעיני כל ישראל היה הולך וניכר במעלתו וחכמתו בכל יום עד שהיה גדול בעיניהם כמשה רבינו בשעת מותו בסוף שנה י"ד למלכו כירח במילואה, כמו שנאמר, ונקרא עבד ה' כמו שכתבתי. וההפרש שיש בין משה רבינו לירושע בהפרש החמה מן הלכנה הוא

בעיני השנת הנבואה לא בקבלת ההורס, ופסע הכתוב מסייעני שאמר וירושע בן טון מלא רוח חכמה כי במך המשה את ידיו עליו, וידיו כתיב ומלא כתיב בעיני חכמה ולא שנאמר מוזהר ולא כל הודך כפי פשוט: כל הודך כפי פשוט: וגחזור לענייננו כי מה שכתב משה בצורה כי ירושע ינחיל לישראל את הארץ, היא ראיה גדולה לטופרים בצורת משה כי אם לא היה מפי הצורה היה לו למשה לחוש יותר מדאי שלא ישמעו אליו בני ישראל שיהיה שר ומלך עליהם וגו"כ שמה לא יוכל להבחייל את הארץ, אלא שהיה בטוח מפי הצורה כשאר היעודים שיעד וכמו שהארכתי:

ובן היעוד שכתוב בצורה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, שמשמעותו הוא שלא קם ולא יקום, לא יוכל לחלוק לחלוק על תורת משה רבינו כי הוא אמרו מפי עצמו, כי מה ידע הוא אם יעשה לנביא אחר אחריו יותר ממה שעשה עמו, אלא שהיה בטוח מפי האל ית' כי הכל כתב מפי הצורה כמכר, ויסכר פי הדברים עתק על תורתנו הקדושה וסם הכופרים ומכחישים בצמחיה של מעלה: ואחר שהיה מוכרח קיום תורת ה' תמימה מפי הצורה הפילו לחולקים על התורה, מקיום היעודים שאחר מיתת משה רבינו, גם היעודים שכתב ושיעד ונכתב בצורה שנתקיימו בימיו או קודם הם אמתיים על נכחה, כי אם אשר עתן לא היה בחייו הם מוכרחים להיות אחר שנתקיים, כל שכן מה שכבר נכתב שנתקיים קודם שגולד הוא או בימיו, והנה היעודים שכתוב בצורה שנאמרו לאדם ולנת ולצבות מה שלא נתקיים מהם בימיו לא היה כותב אותו כי אם מפי הצורה, כי מאין היה יודע הוא שנתקיימו אלא מפיו ית', ומה יש יודע ראיה גם כן לקיום תורתו מפי הצורה אחר שנתקיימו יעודי הצבות אחר מיתתו, כי הוא לא ייחס אותם היעודים לו אלא לצבות שהבטיחם הקב"ה ביעודים העתידיים, ואם לא היו מתקיימים לא היה מגיע על צד שום קלון כי להם נתייחסו והם יבטעו בהם ולא הוא, ואחר שראינו קיומם הוא עדות וראיה על כי כל מה שכתב מפי הצורה כתב, בין היעודים שכתב וייחס אותם לצבות, בין אותם שייחס לעצמו ומפי הצורה היו כולם, וכבר הארכתי יותר מדאי בזאת הראיה ואינו חשוב עלי לערות, להיות בזה קיום תורתנו הקדושה מפי הצורה הפילו לחולקים עליו, כפי הסברה הנכונה:

פרק אחד ושלשים

וגשוב לחפש תורתנו ההמימה מהחלתה עד סופה דברים שנאמרו או נרמזו בה וסם ראיה לקיום תורתנו מפי הצורה, וקודם נביא ראיה

ראיה מן הנסים שהזכרו בתורה שהם כמו מאש ועשרים, כמו שמנינו אותם בפרק שנים ועשרים, כי נמלא רובם נרמזים ברמז מועט בתורה לא יבנים המצוין והמשכיל מהכתובים כי אם בהיותם נמסרים על דרך קבלה ואחר כך יתישב רמיזתם בכתובים. וזוהי ים רחוק לכותב התורה שכתבם מפי הגבורה כפי מה שנתמרה לו את בלות חביבה בהיבט ואחר כך נמסר לו בפירוש אותם העניינים הנרמזים בתיבותיה ובאותיותיה. כי אם היה הכותב הוא משה רבינו בודא הדברים מלבו כולם או קלמס כדעת הכופרים, היה כותב אותם הנסים בפירוש והיה מאריך בהם ללורך כבוד מלכותו להכביל לבות בני אדם שיאמינו במעלת נבואתו, וכיון שראינו שקלר התורה מלכתבם בפירוש ורמזה אותם ברמז מועט אשר לא יוצן כי אם למקבל כמו שכתבנו, היא ראייה גדולה לאמת התורה מפי הגבורה, ואלו הנסים הבלתי מפורשים בתורה אלא ברמז מועט הם, כמו מה שזכר לידת קין והבל בסם בתורה, ונרמז בה כל שלשה פלאים נעשו באתו יום, זו ביום נבראו, זו ביום שמשו, זו ביום הוליוו תולדות, עלו למטה צ' וירדו שבעה וכו', ולמדו ממה שכתוב והאדם ידע את הוה ולא כתיב וידע אדם את הוה אשמו כי כבר ידע באתו יום שאירע החטא, ונראה כי מיד כשאכלו מן העץ שנפקחו עיניהם וידעו כי עירומים הם נברה עליהם התאוה ושמשו וילדו ומיד עשו להם הגורות ואח"כ שמשו את קול ה' וגו', וע"ז כתב אחר קללתם ואחר גירושו מיד והאדם ידע כבר את הוה אשמו ותשר ותלד וגו' מיד קודם הקללה, כי אם היה זה אחר הקללה יש מן התימה איך נתקללה בהרבה הרבה עלבון והרוקן בעלז תלדי וגו', וחלה הקללה על הנשים הבאות אחריה ולא חלו בהם, שהרי כתוב ותשר ותלד מקיש לידה להריון מה הריון שלא בלער אף לידה שלא בנער, אלא שכבר היחס הרם ויולדת יחדו קודם שקללות, ולא נתקיים בה הרבה הרבה עלבון והרוקן בעלז תלדי וגו' כי אם במה שילדה אחר כך, וכן אפשר שנתקיים בה באלו שילדה עמה ואמר לה האל ית' כי ירבה לה עבון צהם שהריון והלידה שהיה לילדי, והוא מה שאירע להבל שהרנו קין ומה שנמחה כל זרע קין במבול, ואמר לה הרבה עלבון קעמיד לה ולדורות ושבעלז קיסם לה לידת הבנים שילדה כמו שפירשתי, וכן היוחס שבעה למדו מן הכתוב ותוסף ללדת את ואת וכמו שדרשו ז"ל, ואם לא שטולדו להם תאוותם מאין כשאו נשים, והרי נשים אלו נמסרים פה אל פה ונרמזים בתורה כמו שכתבתי והם ראייה גדולה, וכן מה שדרשו על כתוב ותולד הארץ בשלישי וכתב בששי וכל ימה שהדה וגו' וכל עשב שהדה ערס ילמח כי לא המטיר וגו' מלמד שעמדו על פתח הקרע עד יום הששי שהתפלל אדם על

הנשמים וירדו ולמחו האילנות והדשאים, וכן אדם הראשון אלק אמה היה ומיעטו הקב"ה והעמידו על מאש, וכן מה שהתחיל האין ללווח כנגד החש רשע אל חנוע צי, וכן מה שיטב בדין עס אדם ונפשו הפסורן והסתלק הענן מעליו, והפיל סמאל, ולקץ גרליו של נחש, וכשמת ותפולת שמשו קול רעש בריקע, וסמחואו ועזאל צ' מלאכים שירדו מן הרקיע וכו' והרבה נסים כמו אלו הכתובים פרק שנים ועשרים שאינם מפורשים בתורה וקלמס נרמזים בה, כולם הם המסרים פה אל פה ויהיה לו למשה לכתבם בפירוש באריכות להכביל לבות בני אדם אם היה בודא את הדברים מלבו לדעת הכופרים בתורה, ואם כן זה ראייה גדולה גם כן מדרך הסברא לקיום תורתנו מפי הגבורה: וכן מן הנסים שכתבנו בתורה שנעשו בפרסוס, גם כן יש להביא ראייה שאם לא היו אותם הנסים לא היה כותבם משה רבינו, שהיו בני דורו מכזיבים אותו, כי לא לבד בפני ישראל ובפני טרעה ומלרים נעשו כל הנסים והמכות שהביא הקב"ה על המלריים במלרים אלא בפני מלכי מזרח ומערב שהיו בלון אלו ומעטרין אותו כמלך בביעה, כמו שנאמר בנס קריעת ים סוף שמשו עמים ירגזו וגו', והרי זה הנס שהיה בים סוף במקום שהם אמר עליו שמשו עמים וגו' וידעו ואימתו הענין, כ"ש הנסים שנעשו בישוב שהיו שם קלמס משאר האומות שידעו והאמינו בהם, וכן הנסים שהיו מתמידים להם במדבר מן וענני כבוד והבאר היו מפורסמים לכל אומות העולם, שראו שהיו הולכים מ' שנה במדבר בגדול והטרה מקום בדרך ועקרב ולמאון וגו', ואם לא היה המן והבאר וענני כבוד לא היו יכולים לחיות שם, והרי עמלק שנאמר בו ויוצב כך וגו' הוא יכול להעיד שלא היה בו כח להרע אלא לאותם שהיה הענן פולמן, ונשים אלו וכיוצא בהם הכתובי בתורה היו מפורסמים אז לכל העולם ולא היה יכול משה רבינו לכתוב בתורה מה שלא היה כי כל העולם הולקים עליו, ולא מלאנו ולא דאינו מי שחלק עליהם, אדרבה בקלמס דברים היו מביאים ראייה מן התורה כפי דעתם בזמן אלכסנדרוס, כמו שסבירא בגמרא והשיב להם תשובה נגיבה על פסיוס:

ועוד יש להביא ראייה לאמתות התורה מן הדברי הנרמזים בה ברמז מועט, כמו ס"א סדייעה של יום הששי הכתוב בששפת ימי בראשית הדומה לששה בסיון, ובשג"ס הוא בשר הרומז למשה שהיו ימיו מאה ועשרים שנה, וז"ל שנה שפעל בית ראשון הרמזו במלת ברא"ת יבא ארסן, וז"ל יתנו כל העבר וגו' הרמזו ל"ב שבטים ולא שבט לוי לענין שקלים, וקדוש יהי"ם הריזו לשלשים יום של כהם ניזרות, וכן כיוצא באלו רבות בתורה כפי מה שם כתובים בספר (בעל המורים) שהצב רבינו יעקב עד עניינים אלו אשר הם ראייה לאמתת

לאמיתת התורה שהיא אומרת בפירוש ורומזת ברמז דברים אמתיים אשר לא היה כח בשום אדם חכם כשלתמה לחברם, כי אם מפי הגבורה. וכל זה הוא כפי השם התורה, כי כפי הודותיה אשר הם הסמכות הקבלה לדברים ידועים כי היא כוללת שצמימות וכוללת שנותיה של הקב"ה, ואין כאן מקום להאריך בזה:

ונחזור אל הדברים שנאמרו או נרמזו בה שהם ראיה לקיומה ושהיא מפי הגבורה, והם כל הספורים והעניינים שנכתבו בתורה שהיו קודם דורו של משה רבינו מענין צריאת העולם ומה שאירע לאחר ומה והאבות, שאם לא היו מפי הגבורה לא היה אפשר למשה רבינו לכתובם, כי הוא כתב כי בששת ימים ובעשרה מאמרות ברא אלהים את השמים ואת הארץ בכל יום ויום מה שהוא מפורש בו, ואם לא היה כל זה מפי הגבורה כדעת הכופרים לא היה מנע מהלוקה, או הוא בראש מלבו כי לא היה ולא נברא, או הענין אמיתי כולו או קלתו אלא שלא נאמר לו מפי הגבורה אלא שהוא בחכמתו כיון אל האמת במה שהוא אמת. ואם היה הכל בדוי מלבו כי לא היה ולא נברא, הנה זאת סברת האפיקורסים שאומרים שהעולם קדמון ואין מנהיג לעולם, ואין דבריו אמתים כי אפי' הכופרים בהורגתו מודים במידות העולם מלד המופחים ומלד קבלתם גם כן, ואם היה הענין אמיתי כולו או קלתו אלא שלא נאמר לו מפי ה' והוא בחכמתו או בקבלתו מן הראשונים כיון אל האמת במה שיש בו מן האמת, ואם כי בו קלת שחיתו אמת הוא בדוי מלבו, לריק לבאר מה שאינו אמת בראייה מין מן הדברים שנאמרו בצריחה הוא, אם נאמר כי אמרו כי ששת ימים ברא אלהים את השמים ואת הארץ ויום השביעי שבת שזו האמת שבו, כי הוא דבר מוכסם מכל בני עולם, והיותו נברא בעשרה מאמרות ושאר הדברים הפרטיים שכתב שנבראו ביום יום הן בדויים מלבו, ובחכמתו נראה לו היות הדבר אפשרי וראוי להעשות כן, א"כ למה הרבה במאמרות היה לו לומר כי בששה מאמרות בברא מאמר א' לכל יום כי הוא דבר ראוי ומתקבל, וכן כתב ביום א' ברא את השמים וגו' וציוס שני חזר ואתר יהי רקיע וכתב יהי אור ויהי אור, ואת"כ ביום ד' כתב יהי מאורות ברקיע השמים וגו', וכתב נעשה אדם בלמנו כדמותנו, וכתב אחר כך שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, וכן כל הקשיות והספקות והשאלות הנזכרות על הכתובים שהערו עליהם רבותינו ז"ל והמפרשים ז"ל, יפלו על כובץ התורה אם כתב אלו הדברים מדעתו ומחכמתו, שהיה לו לחוש ולהסתובן בדבריו שלא יפול בהם ספק ולא חילוק מענין לענין ובאותו ענין, ובשנוה על האמת כי כלם דברי אלהים חיים לא יפול שום ספק מאלו אחר שהם דברי אלהים חיים הם בזה בדרך נעלם והסתור,

ויש בהם מן הרמז יותר מן המבואר בהן, והיריד אלו הדברים וכיוצא בהן הוא הנרמז בהן, ולא היה אפשר לומר בכחוצים מה שנרמז בהם ברוב הדברים כי אם על דרך הקבלה פה אל פה שלא לתפשט אחר"כ, כי מה שנאמר ויבדל אלהים בין האור ובין החושך הוא שגמזו ללדיקים לעמיד לבה שהאור הוא טוב והלדיק נקרא טוב (ישעיה ג') אמרו לדיק כי טוב, וכן על דרך זה רוב העניינים הנרמזים בתורה שאינם נכתבים בפירוש, ואם משה הוא הכותב דברים אלו מלבו כפי דעת הכופרים היה לו לחוש ברוב הדברים על מה שיספקו עליו ויחפסוהו בדבריו, ולכך היה לריק לבאר כל הדברים בפירושן וטעמן כדי שלא יתפסו עליו, כי אחר שלא היו מולאים בתורה בדבריו לא היו יכולים לחלוק עליו בלד אחד דברים שכבר עצרו וסיו, כי מן הבאים אחריו יוכל לדעת בדברים שהיו לפניו יותר ממנו, וכן בכל מה שאין בו סתירה אלא שזריך ביאור היה מבאר אותן כי היה חושש שלא יבינו הדברים ברמז. אבל צהיות כל הדברים מפי הגבורה לא יקשה כלל זה, כי בהיותן נאמרות מפי עליון ראוי שיהיה הרמז בהן יותר מן המבואר, והיה רוב הרמז שבהן מתקבל מפה אל פה, כי אפי' משה רבינו עלמנו סתבה הדברים מפי הגבורה יתבאר לו שם אותם הרמזים שהם פירוש התורה והם בכלל הלכה למשה מסיני. ואם נאמר כי גם זה מחכמתו של משה שכתב ורמז ומכר הרמזות על פה כדי שיאמנו דבריו שהם מפי הגבורה, יש מן הקושי גם כזה, כי לא תתקבל לו להכמה בקלת הרמזות שהן רומזות דברים העתידיים, אם היו דבריו בלוחן העניינים בדויים היה חושש שלא יתקיימו אותן הדברים ותחשב לו לסכלות לא להכמה לדעתם, וכמו מה שדרשו על בראשית וכו' שהיו רומז לבית ראשון ושני ולשלישי שיבנה, דכתיב יהי אור וכתב קומי אורי, וכן כמה דרשות בכחוצים של צריחת העולם שהם רומזים לעתיד, ורמז גם כן בשם הוא משה והיו ימיו מאה ועשרים שנה וגו', ומאין לו שיהיה ק"כ שנה ואם ימות קודם ימלא כזבן ברמזיות אשר מסר להם קודם צמדבר, ואם נאמר שלא מסר הם"ת עדין לישראל עם שום פירוש אלא בסוף שנת הארבעים וכבר היו ימיו ק"כ, מאין לו שלא יהיה יותר והיה לו לחוש על זה לדעת הכופרים, אלא על כרחם לריבין להודות על האמת מלד דברים אלו שהם על דרך הסברה הנכונה, כי כל מה שכתב משה רבינו על פי הגבורה כתבו, וכן כל מה ששאר על פני מפירוש רמזיות התורה הכל מיד ה' עליו השכיח, וכמו שקלת דבריו שהאל ית' ברא העולם ושבראו בששה ימים וגם בשביעי אין כל האומות מכחישים שהוא מקובל גם כן בידם, כן מ"ש שנבראו בעשרה מאמרות ושבראו דבר יום ביומו כמו שכתוב בתורה אינם יכולים להכחיש, כי הם דברים נכונים

ובעולם הנשמות, כמו שהוא מפורסם וגלוי בזה העולם התייחדות ימי החדש זה לזה שבהם תשלם היקף אחד ללכת, והסתאחדות ימות השנה שבה תשלם והנמר היקף החמה :

ועל זה שאל התנא בעשרה מאמרות וכו' ומש ת"ל והלא במאמר אחד היה יכול להבדלות אלא וכו', ולא שאל ואמר בעשרה ימים נברא העולם והלא ביום אחד היה יכול להבדלות, מפני כי לורך היה שיצרא אותו בששה וישבות וינפש בשביעי כדי שיהיה עליו נפש כד כדו שמכור בכל שצוה כי האל יתצ' ברא העולם, כי מזה העיקר מסתעפים כל העיקרים, כי בהיותו הוא ית' בורא עולם לא לתאו בראה אלא כדי שיקבלו התורה ויזכו במנותיה לעוה"ב וישגה עליהם לטובה, ואם היה בורא אותו ביום א' לא היינו יכולים לעשות זכר לבריאה לעשות מלאכה יום א' וננוח ביום א' וכן בכל הימים, כי לא היה לנו מה נאכל ביום המנוחה והעונג, וכן אם היה בורא אותו בשני ימים לא היינו יכולים לעשות זכר לבריאה לעשות מלאכה בשני ימים ולשבות בשלישי, וכן בכל הימים. וכן מלאכה ג' ימים לא היה מסתפק להסתפק לשלש הימים ולד' אם היה בורא אותו בשלשה והיה מלוא אותו משבוע ב' ד', וכן אם היה בורא אותו בד' או בה' והיה מלוא עליו משבוע בחמישי או בששי כמו שבב' הש"ת היה האדם מתפרנס בדוחק ולא היה יכול לענג כל כך אלא יום השבת, ולכן שיערה חכמתו ית' כי ברא אותו בששה והיותו נה ביום השביעי כדי שיתנו גם אל עליו שביעי יספיק להם ששה ימים להרויח ולעשות מלאכה ששה כדי שיאכלו מה שיצטרך בהם ויפרישו מנה יפה ליום השבת זכר למעשה בראשית, וכיון שהיו מסתפקים להם ולשביעי לא ראה להאריך עוד זמן הבריאה שנים ביותר מששה כיון שביום אחד היה יכול להבדלות, ומה שאמר התנא והלא במאמר אחד היה יכול להבדלות ואם היה נברא במאמר אחד כ"ש שלא היה לריך לפילו יום אחד, כוונתו הוא כי למש הולרך לברוא אותו בעשרה מאמרות כיון שבאחת היה יכול להבדלות, גם כי מלד שהיה לריך לברוא אותו בששה ימים היה לריך לפחות ששה מאמרות מאמר לכל יום אבל עשרה מאמרות לא היה לריך, אלא כדי להפריע וכו', ונתבאר לנו ראה ג"כ לאמיתת התורה ונתינתה מסיני מענין סיפור בריאת העולם :

ובן ממש שסיפר משה ענין הד' נהרות מקומן וכיצובן ומקורן, ונהר יוצא מעדן וכו' ומשם יפרד והיה לד' ראשים, מאין ידע כל זה ממש רבינו וכי תייר היה, וכמו מה שאמרנו ר"ל על השסועים וכי קייני היה או בליסטרי היה מכאן חשובה לאומרים אין התורה מן השמים, וכמו כן מכאן חשובה להם כי זה הוא יותר רחוק לידע מבריית השסועה, ועכ"ל ידע הוא אמנת מקורן ומחוקן

נבונים וראייה להקבל, והיה נודע ומפורסם משה רבינו שעל ידו נעשו כמה נסים ונפלאות, ועל ידו יאלו ישראל ממלרים וקדע להם הים, ועל ידו ניתנה התורה ושאר הנסים המפורסמים לכל האומות, אשר אין יכולת ביד אדם אסף ומקטום ומכס לעשותם, כי הם היו רבים בזמנות ובאזכות וממיתים שונים אשר אין כח בשום אדם לעשותם, ואפי' היו נאספים בו כל מיני ידיעות ותחמות שבעולם מכסף ומקטום ואסף, כי כולם היו במלרים ורפו ידיהם בזמנת הכניס והאמרו אלבע אללים הוא, כ"ש שאר נסים גדולים כקריעת ים סוף ומן וברא ועניי כבוד שהתמידו לרבעים שנה במדבר שלא היו בזמנת משה כי אם מאת האללים שברא העולם והוא שליט על הכל, א"כ מי הוא שיוכל לספר סדר בריאת עולם ולמי נאמין בהספורו, כי אם לו, שהוא מפורסם שהיה דבק ומושפע מאתו ית', ולא נודע ולא נשמע אחריו בכל הדורות ובכל האומות אדם אשר השיג השפע האלפי שהשיג הוא, וכימוקו עמו והוא ספר התורה אשר יש בה מהחכמות והרמזות שהוא הוראה שהיה מפי הנבונים כמו שכתבתי :

וכבר הוא מפורסם ונודע בלי חולק שבעשרה ימים ברא את העולם ביום השביעי שבת, יותר ממה שנבחר בעשרה מאמרות ושאר דברים שהיו בבריאה, הוא מפני כי לזה יש הוכחה וראיה מן החוש יותר מן הדברים האחרים, כי כמו שהוא נראה וידוע לחוש היות ימות החדש וימות השנה ימים מיוחדים לעלמם, כי ימי חדש אחד אנו רואים משלום היקף הירח בכל הקריע מיום חידושה עד יום הסתיירה, וכן אנו רואים השמש גומר מהלכו מדי שנה בשנה בשש"ה יום ורביעי, כן יש התייחדות וייחס לשבת ימי השבוע ושביעי, אשר מהם נראה כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ויום השביעי שבת, והוא ענין נהר שבטיון בזה העולם שכל ימות השבוע שוקף והולך ביום השבת שוקף ונת, וכן צעל אוב שאינו עולה בשבת, וכמו שהשיב לו רבי עקיבא לעורטטרופוס כמו שאמרנו במס' סנהדרין, ואולי שכבר היה יודע זה עורטטרופוס ועכ"ל שאל לרבי עקיבא לראות אם ישיב לו התשובה אחרת, והוא הוסיף לו נוסף משלו ואמר לו שקצרו של אציו ג"כ וכיח שאינו מעלה עשן בשבת להראות כי אין הרשעים נידונין בשבת מפני שהאל ית' שבת בו, והרי יש הוראה ידועה וניכרת בנפול" ובעולם הנשמות כי ששת ימים ברא ושביעי נת, ועוד הארבעים שנה שהתמיד גם המן לישראל ולא ירד כ"א בשבת ימים ולא בשביעי, כי מה שיש התייחדות ג"כ לאלו הימים שמשמשים בהם שבת כוכבי לכת ושבתאי שהוא מכללם הוא מיוחדת ליום שבת, זו אינה ראה אלא לחכמים יודעי העתים כי אינו דבר נראה וגלוי לעינים, אבל אלו הם דברים גלויים לעינים בזה העולם

ומהותן, נראה כי מפי הנצורה נאמר לו, כי עניינם אחתי כפי מה שכתוב בתורה ולא קם אחריי מי שיכניזו בהם, הדרבה הוא ידוע ויזכר לדורות שצלו אח"כ שכן כמו שהם כתובים בתורה, ושמואל הוא מורה על איכות כל אחד מהם, כי גם שיאמרו הסופרים שהוא סך על כל אותם הכהרות וידע בכתב ומקורן, מה שאינו כן, מאין ידע עבצן וממהותן כפי מה שמורה שם כל אחד כמו שכתב ז"ל, זה אינו נודע אלא לפי רוב השנים בתקירה וקבלת הדורות זה מזה ולא יכול ממלוקת בקבלה, וזה דבר שא"כ שלא חקר משה על זה כי לא תייר היה, וגם הקבלה בזה לאוי היה גם חילוף, וא"כ לא היה זה אלא מפי הנצורה, עם שכולם יולאים עיקרן ושרשן מעדן מאין ידע כ"א מפי הנצורה :

עוד ראינו ראייה לאמתת התורה מן השמים ממנה שנאמר ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף וגו', ואמר בפרקי רבי אליעזר פרק י"ג כי המלאכים לא יכלו לקרוא שמות לכל הבריות מיד עמד אדם הראשון וקרא שמות לכל הבריות שנה' ויקרא האדם שמות לכל הבהמה וגו', ואם משה כתב זה מלבו כפי דעת הסופרים איך כתב קודם שהאל יתברך ברא את השמים ואת הארץ, ושאמר יהי אור, יהי רקיע, תדשא הארץ דשא עשב, עץ פרי, ישרו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף וגו', התיינים הגדולים וגו', מולא הארץ נפש חיה למיני וגו', הרי הזכיר כמה שמות הבריות אשר ברא בשמות קודם שזמר אדם הראשון ציוס השמי, שאם תאמר כי בשעת הבריאה לא קרא להם שמות אלא לזה ואמר שיהיה ענין האור והימה, ואחר שקראה אדם הראשון אור כתב כי מה שזרע קודם שיהיה איתו ענין היה אור, ומה שכתב שזרע שיהיה צבני היה שמו רקיע, ואחר שקראו כך אדם הראשון, וכן כולם, זה אי אפשר, שהרי נראה מדברי ז"ל וכן הסבירא נותנת שגור האל ית' ואמר בפירוש יהי אור כפשט הכתוב שאמר ויהא אלהים יהי אור ויהי אור, וכן שאר הדברים, כי איך ילוה ויגזור יהי אור דבר מצוי הם. ומה שנראה מדברי חכמינו ז"ל ענין זה הוא ממנה שאמרו בחולין (ס') בשעת שאמרו הקב"ה למיניהו באילנות נאשו דשאים ק"ו בעלמין אס אילנות שאין דרכן ללאת צערבוביא אמר הקב"ה למיניהו שילא כל אחד רחוק מהחבירו אנו שדרכנו ללאת תכופים עאכ"ו, מיד כל אחד ילא למינו כמו שכתוב ותולא הארץ דשא עשב מזריע זרע למיניהו מה שלא נאמר בהם בלואהם אלא תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע ולא נאמר למיניהו, נראה בפירוש שכמו שהוא כתוב בתורה שאמר האל יתברך שיהיה כך היה אומר בשעת לואהם, ואם כן הרי השמות היו מלויים וידועים קודם שהיה נולד אדם הראשון, ואם נניח שהורה מן השמים נאמרה למשה נאמר

כי דבר פשוט הוא כי כל שמות הבריות היו ידועים לו ית' מקודם בריאת העולם והיו כתובים בתורה אלפים שנה קודם שנברא העולם, ואמר לו האל ית' והודיעו שלא הביא את כל הבריות לפני אדם הראשון שיקרא להם שם אלא להצאות חכמת אדם הראשון יותר מן המלאכים, שהיה יודע לכוין שם כל בריות ובריות שברא האל יתברך למען שהיה שמה קודם לפני האל ית' מה שהמלאכים לא ידעו לכוין, וכמו שגור הכתוב הקודם לזה שאמר וכל אשר יקרא לו שם האדם נפש חיה הוא שמו, כל' הוא שמו שהיה נקרא קודם לפני האל ית', אבל אס יניחו הסופרים כי משה ברא מלבו שאדם הראשון הוא שקרא שמות כל הבריות שנבראו בעולם ולא היו ידועים מקודם כפי מה שמסר הוא בפירוש הכתוב על ויקרא האדם, אס כן ארך כתב כי קודם שזמר אדם הראשון אמר האל ית' יהי אור, יהי רקיע, תולא הארץ נפש חיה, הרי עדיין לא היו שמות אלו בעולם לדעתו שכתב כי אדם הראשון קרא כל השמות, וא"כ היה מורגש ונראה חלוף וקושי בדבריו מה שלא יעלה שמו, ובריות שזכרם כולם היה הנצורה לא ימלא את קושי כמו שכתבתי, כי מפי הודיע למשה רבינו מן השמות כבר היו מלפנים כתובים בתורה אלא שנתן חכמה בלבו של אדם הראשון שיכוין אליהם, מה שלא נוכל לומר כי אס היה משה אומר מלבו כדעת הסופרים, שהרי לדעתם לא היו שמות כתובים לפני הבריאה ולא תורה בראה אלפים ולא שום דור לפני בריאת עולם ולא אחריי :

עוד ראינו לאמתת התורה מן השמים נענין עונש אדם על חטאו כי ציוס האלך ממנו מות תמות, ואמרנו ז"ל על מהלך בנן לרוח היום כי מלאכי השרת שהיו אומרים שיחטא אדם היו אומרים מתהלך לו איתו שבגן כלומר שימות מיד בלואתו היום כמו שנגזר עליו, אמר להם הקב"ה הרווחו לו את היום וכו' אי אחס יודעים אי זה יום הוא הריני נותן לו יום אחד משלי שהוא חלק שנתים תתק'ל שנים לו וע' לדורותיו הס"ד ימי שנותיהם בהם שבעים שנה, ומן השמיים בזה הענין כי לא נתקיים זה שיעוד לדורות שלא יחיו אלא שבעים שנה כ"א אחר מתן תורה, כי עד לאותו זמן עדיין היו חיים בני אדם חיים ארוכים ולא כזכר בתורה מי שיחיה פחות ממאה ועשר שנים, והיה מן הראוי כפי השכל שיתקיים יעוד זה של שבעים שנה לדורות אדם"ר מיד שלא יחיו בניו וכו' בניו כ"א שבעים שנה, עד שתתקן התורה ומשם והלאה בזכות התורה שכתוב בה כי היא חייך ואורך ימין וגו' והיו חיים מקבלי התורה חיים ארוכים יותר משבעים, וראינו הענין בתיפך כי עד זמן התורה היו כולם יותר ממאה ואחר נתייחסת ממנו דור המדבר בני שנים שנה, גם כי היה ע"י עונש, ומשם והלאה רובם לא היו חיים כ"א

כ"א שבעים ואם בגבורות שמונים כמו שכתוב
 במזמור שתייחס למשה רבינו ע"ה, כי נראה כי
 הוא יעוד מיעוט החיים עד היות התורה ניתנה
 על ידו לישראל, והרי כלל שההלל צפני יהושע
 וישראל באמרו ועתה הנה היום ה' אחי זה מ"ה
 שנה וגו' ועתה הנה אחי היום פ"ה שנה וגו'
 ככהו אז וככה עשה וגו', נראה כי שאר האנשים
 לא היו מגיעים לכלל שנותיו, והרי עלי נחשב
 לזקן מופלג בזקנה צמח ממאה שנה כמו שכתוב
 וזיענו קמו ולא יכול לראות כי זקן ה'ש וכבד,
 גראה כי שאר האנשים לא היו חיים כ"א ע' ואם
 בגבורות שמונים שנה, כמו שראים צדוד המלך
 שהיה זקן ולא היה אלא שבעים שנה, וכל מלכי
 ישראל ויהודה שנזכרו שנתם לא הגיעו לכלל
 שנותיו, וכן ההדיוטות נ"כ לא היו חיים כי אם
 שבעים ואם בגבורות שמונים כמו שנזכר בצרילי
 הנלעדי שהיה זקן מאד בן שמונים שנה וגו',
 ואמר (ש"ב י"ט) האדע זין טוב לרע אם יטעם
 עבדך את אשר יאכל וגו', וא"כ ראוי והטון לתת
 מעט לענין זה:

וגאמר כי תחלת כוונת האל יתברך בצריאת
 האדם היה כדי שיזכה ויפיר ויירבה
 ותתן על ידו התורה, כי מי היה יותר ראוי
 שתתן התורה על ידו כ"א מי שהיה יציר כפיו
 כמו התורה שהיתה כלי חמדתו של הקב"ה,
 וכשיקבל התורה יזכה הוא ודורותיו לחיי עולם
 צדקות לימוד התורה וקיום מצותיה כל הימים,
 ואז היה מתקיים בהם כי הוא חייד ואורח ימיו,
 והיה להם שכר כל המצות צדק העולם כי היו
 כולם לדיקים, כי גם שהיו יטולים לחטוא להיותם
 נקדלים מחומת עם כל זה לא היה להם שום נטיה
 ללך התעל, ואז היו בני עליה מרובים ובני
 תחתיה מועטים, אבל כשהתאחד אדם הראשון
 זוגל בטבעו הילך הרע שהוא מעט לצ האנשים
 לדברים הנשמיים ומפתה אותם להשתחש
 ולהורידם לבאר שחת וליזם לא ימלט מידו צמורה
 או צמועט, נגזרה עליו החיתה ולא זכה גם כן
 שתתן תורה על ידו ולא על ידי דורותיו הרעים
 וחטאים, כי גם האבות הנדיקים שהיו הן הן
 המכבדים לא ניתנה התורה ע"י שום אחד מהם,
 כי עדיין לא היה כלל אנשים מיוחדים לקבל
 התורה, גם כי הם ידעו התורה ושמרו אותה
 כקבלת רבותיו ז"ל, והיה לרוב שתאריך עינין
 נתינתה עד זמן משה רבינו ע"ה שהיו אז ששים רבוא
 מצוי אברהם יצחק ויעקב, ואז פסקה זרמתם
 צקבלתם את התורה, ולזה ראתה חכמתו ית"ב
 כשהתאחד אדם הראשון, כי התאחד נגד דורותיו
 תמיד, וגם כי יתאריך נתינת התורה לא יוכלו
 לשמור ולקיים כל מצותיה מלד התעל המוטבע
 בעצמם מחטא אדם הראשון, כי גם שפסקה מהן
 זרמתם עכ"ז נשאר בהם יצר הרע המפתה ויכול
 להשתחש את האדם, ולזה הסכים לקבל שנת רוב
 להחיות

האנשים אחר קבלת התורה כדי שלא יהא להם
 שנות וזמן רב לחטוא, בהיותם מוכנים יותר
 לחטוא מלנכות, ודי להם לעוסקים בתורה וצמלות
 שבעים שנה ואם בגבורות שמונים להשלים את
 נפשם לנכות לחיי עולם הבא, כי גם השכר
 לפון להם, כי ימיהם קלרים שבעים או שמונים
 לקבל קנת שכר מצותיהם ומעשיהם הטובים בזה
 העולם, וזהו אומרים שכר מצות בהאי עלמא
 ליבא שיפ צו קלרות בניס, שאם היה הענין
 כמו שהיה ראוי להיות בתחילת הצריאה ולא היה
 חוטא להם שכר קנת מצות והיתה נתינת התורה על ידו,
 היה להם שכר קנת מצות בהאי עלמא שהיו חיים
 צו חיים ארוכים דרואיים לקבל מהם קנת שכר
 מצות, אבל אחר שהסכימה חכמתו ית"ב כי הוא
 יותר טוב שימלטו מרשת הילך בהיות חיים
 קלרים, שכר המצות כולם הוא צבוא"ב, וזהו
 שאמרו שהינה לו האל ית"ב משנותיו ע' שנה, כי
 בצמק חטאו כשיקבלו התורה והיו מוכנים יותר
 לחטוא צרביי האזרות וביטול רבוי המצות,
 ולכן השאיר להם ע' שנה לבד, אבל כ"א שלא
 ניתנה עדיין התורה גם כי היו רעים וחטאים,
 כל הדברים היה אללם היתר ויכולת צידם
 לעשותם וזלת מיעוט שבע מצות בני נח, ולכן
 היו חיים חיים ארוכים, וכשהיו נעשים על רוע
 מעשיהם היה עונשם מופלג ומפורסם כדור אנוש
 ודור המבול ודור הפלגה, ועל זה נאמר במזמור
 שתייחס למשה רבינו כי אלף שנים בעיניך וגו'
 כי כלית באלף וגו' שתה עונותינו לנגדך עלומים
 למאור פניך כי כל ימיו וגו' ימי שנותינו בהם
 שבעים שנה וגו', הלאו אכלו הפסוקים לפי
 כוונתנו כאן, כי האל ית"ב לא ימנע טוב מצעליו
 ואילו היה טוב לבני אדם להיותם חיים אלף מן
 השנים או קרוב להם כאלם הראשון לא היה
 מונעם מהם, כי אלף שנים בעיניו כיום אחמול
 וגו' זרמתם שנה יתיו וגו' בצקר יוצך וחלף וגו',
 אלא שראה כי אנו כלים בשרו מלד חטאתינו לפי
 רוב הפשט, ולכן שתה את עונותינו שייט
 חוטאים ברוב השנים נגדו והסכים שנלך צימי
 עלומים וס' ע' או ס' למאור פניו, כי בהם
 מיכל להשלים את נפשתינו, כי גם רוב חלו הימים
 פנו בעצרתו וגו' ומה יהיה אם יהיו יותר, ולכן
 הם ימי שנותיו שבעים שנה ודי, כי אפי' אלו
 רובם הם עמל ואז וגו', וא"כ מה שנא' על אדם
 שהשאיר הקב"ה שבעים שנה משנותיו לבניו הוא
 מתתן תורה וליך וכמו שכתבתי, מפני שהוא
 עמוס ממצות ואזהרות וקרוב לפי טבעו יותר
 לחטוא מלנכות, והאל ית"ב שומר לו כל זכותיו
 לתשלום שכר צבוא"ב, ומפני שהמצות והאזהרות
 מקיים אותם האדם בצנוק וכפש והיה ראוי שיהיה
 השלום שכרו ג"כ בצנוק וכפש, ועתה שצבבת
 חטאו של אדם הראשון נתקלרו הימים נשאר כל
 תשלום השכר לעוה"ב, ולכן הסכימה חכמתו ית"ב

להחיות מחי ישראל בנוף ונפש כדי שיקבלו שכרם משלם מדה כנגד מדה, ולזה אמר גם כן בסוף הסומור שוכה ס' וגו' שבעטו בצקר הסדך ונרננה ונשמחה כל ימינו, שהוא רומז להחיות המתים שאז יהיה לנו שכר המלות בנוף ונפש כמו שהיה ענין עשייתם :

ויצא לנו מכלל כל זה כי משה רבינו הודיע לנו בקבלת פירוש הכתוב שאומר מתהלך לרוח היום וגו' שהקב"ה השאיר משנות אדם הראשון שבעים לבניו, ומאין ידע משה זה שרמזו כאן ואמרו בפירוש בזממור המיוחס לו ימי שנתינו בהם שבעים שנה וגו', הרי בזמנו עדיין היו חיים רוב האנשים יותר ממאה שנה, כי מתי מדבר על עונש חטאתם הוא שמתו בני ששים שאל"כ אולי היו מאריכים ימים כשנות הקודמים להם, אלא שהיה הכרח שהאל יח' אמר לו בפירוש ורמזו בתורה, כי אפי' מה שתלמיד מחדש בפני רבו נאמר לו למשה צדיק, והרי ראייה כי כל החורה מפי הגבורה ניתנה כי נקח ראייה מקלחה אל קלחה :

ובן נצוה ראייה לאמיתת תורה מן השמים ממה שנא' לילדת נח זה ינחמנו ואל' לה' נצוה היה למך אלא מסורת היה להם כשנאמר לו ארורה האדמה בעבורך אמר עד מתי אמר לו עד שגולד אדם מהול ממני אמו, וכיון שגולד נח אמר זה ינחמנו, ולא היה להם כלי מחירשה והוא הכין להם, והיו זורעים חטים והיתה מוליאה קוליה וכו' וכשבא נח נח, וכן נאמר על פלג כי בימיו כפלג הארץ, ושניו בדרך עולם שבסוף ימיו נחפסנה למדנו שהיה עבר נצוה שקראו פלג משעת לידתו, והרי הכופרים בתורת משה אומרים כי משה ברא מלבו מה שכתב בתורה כי על ידו נעשו הנעים לישראל ציליאת תלרים וקריעת ים סוף וגמילות תמרה והתן והצלה ועניי כבוד, כדי להגדיל שמו והתננה לעיני הדורות הבאים, ולדעתם מה לו ולגרת אחרים לכתוב או לרמוז בתורתו שאדם הראשון היה מסורת בידו ענין נח הבא אחר ילידת אדם יותר מאלף מן השנים, ומה לו לכתוב על עבר כי קרא שם צנו פלג בלידתו על מה שידע הגבורה כי בימיו תתפלג הארץ, אלא בודאי קבלה היתה לו מאביו ואביו מאביו עד אברהם אבינו שקבל מטולם, וגם יעקב שחסיג וראה את שם ועבר כפי כך השנים כשנכתב עליהם והם העידו כי עבר קודם הפלגה כשטולד פלג קראוהו שם שפני שאמר שבנוף ימיו יהיה דור הפלגה וכן היה, ושם ועבר קבל מנח שקבל ממנושלה והקודמים אליו, וכן שם עלמו השיג את מתושלה וקבל ממנו כי נח נקרא כן על שם מה שנה העולם אחר שטולד, לכן קבל מתושלה ונחמיו מאדם הראשון שאמר להם קודם לידת נח כמה מלות מן השמים ששפיהם גולד אחד מהול שאז תכלה הארץ וקללותיה, וראה שנתקיימו דבריו כשטולד נח מהול והגידו לבניהם וצניהם לדור

אחר עד משה רבינו שידע בודאי בקבלת אבותיו האמיתיות, שקודם לידת נח נכא עליו אדם"ר, וקודם לידת פלג נצוה עליו ועבר אביו כי בסוף ימיו יהיה דור הפלגה, ואילו לא ידע משה רבינו לאמיתת קבלת עניינים אלו לא כתבם, כי מה שנה וגדולם יגיע לו בזה הענין אם יתקיים מה שסמרו או נכאו הראשונים או לא, אלא בודאי כל מה שכתב מפי הגבורה כתב, אם שהיה לו קבלת אבותיו בכל מה שהיה קודם זמנו לדרך כלל, ואם במה שהיה לפניו היה מקפיד בדברים ולא היה כותב כי אם מה שהיה אצלו אמת מפי השם, כ"ש שיקפיד על מה שאירע בזמנו ועל ידו שלא יכתוב אלא מה שנאמר לו מפי הגבורה כמו שנאמר, וכיון שכוחות אדם הראשון ועבר נתקיימו והיתה אמיתית הגבורה שנצוה אותה לאנשים כמה שנים קודם, כ"ש נצוה משה המפורסמת לכל העולם כי לא נפל ולא יפול מכל דבריו ארצה כי כולם דברי אלהים חיים :

וכדומה לזה יש להביא ראיה משאר היעודים שנתיעדו ע"י הקודמים לו ונתקיימו אח"כ, כמו ענין הסבול שהיה מכריז נח ק"כ שנה קודם שיצוה ואם לאו שיביא את מי הסבול, וענין היות לו בנים לאברהם ושרה שנתיעדו שלשים שנה קודם שזעמד בין הצדדים, וענין ירידתם למצרים ועלותן ושובם לארץ דור רביעי, כי כל אלו נתיעדו האבות קודם זמן היותם והיו אחר כך, וכך היה ידוע ומקובל למשה כי נתיעדו מאלו היעודים וכיוצא בהם קודם זמן היותם ונתקיימו אח"כ כולם, וזו ראייה כי לא כתב משה רבינו בתורה כ"א מה שהיה אמת ויולד והכל מפי הגבורה, כי ע"פ הקבלה לא היו יבולות לבוין ולידע כל העניינים כמו שהיו בלי מרגעת ותוספת, אלא שהאל יתב' אמר לו מפיו יקרא והוא כותב על הספר דביו, כ"ש מה שכתב שהיה על ידו שהיה מכיון לכתוב האמת ולא ישנה מדעתו בשום דבר כי הכל היה מפי הגבורה :

ובן שבע מלות שנצטוו בני נח, אילו לא ידע הוא בודאי שצטוו עליהם מפי ה' לא היה מזה הוא עליהם ולא היה מפרסם למנותיו, אלא ודאי שכלם נשנו לו צדיק :

עוד הביא ראיה מה שנתן יעקב לבניו ע"פ ליוסף את שכם כמו שכתוב ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך וגו' שיהיה לו חלק יתיר על אחיו, וכן ראינו בגורלות מילוק הארץ לשבטים שלא הוזכר שם בכלל הארצות שנפלו לו בגורל אלא שניתנה לו במתנה בנחלת אביו יותר מאחיו, ונתקיים כמ"ש בסוף ספר יהושע ואת עלמות יוסף וגו' קברו בשכם בחלקת השדה וגו' והיו לבני יוסף לחלק, וזה היה קיום מתנת יעקב ליוסף, ולא הוזכר זה בכלל היעודים שזכרנו לעולם שנתקיימו לאחר מיתת משה רבינו, כי זה אינו יעד, ויש ממנו ראיה לאמיתת התורה כי כולם

מפי

מפי הנצורה, שאם זה שכתב פה מרע"ה שיעקב
 גמון לבנו יוסף את שםם לנחלה יותר מחציו לא
 היה מפי השם לא היה מחקקים אחר כך, וכל
 השבטים היו מתרבים מלכת לו חלק יותר מהם,
 אלא שידעו בזולתי כי כן לוס יעקב אביכם ושכן
 נאמר לו למשה מפי הנצורה שיכתוב בתורה וכתב
 על פי ה', וסוף ראייה על כל מה שכתב גם כן
 שהוא מפי ה' :

עוד אני מביא ראיה לעיקר זה והוא תורה מן
 השמים, מן המלוכה הראשונה שנלעוו בה
 ישראל והיא מלכות הפסח שנלעוו בזמרים זכר
 למת שארע להם סם, וכתיב וילכו ויעשו בני
 ישראל ככשר לוס ה' את משה ואלהרן כן עשו,
 שלקחו הפסח כל אחד בעצמו לחדש והיה להם
 למשמרת עד יום י"ד ושחטו אותו ואכלו אותו
 בכל חקת הפסח, והרי שאמר להם משה שיסמרו
 אותו ה' ימים לבד ומיד ילכו ממזרים וכיה כן
 ועשו כל חקת הפסח זכר לזליאת מזרים, נראה
 משה צמוחים והיו יודעים שמתה האל יתב' היו
 מלוויים בקך כיון שראו המכות והנשים והנפלאות,
 וכן עשו הפסח בשנה השנית כמו שכתוב בפרשת
 בהעלותך ויעשו את הפסח בראשון וגו', ואם
 היה להם שום ספק בזמניה הראשונה הוזה שנלעוו
 בה לא היו חוזרים ושוניה אותה בשנה השנית, וכן
 אילו היה להם שום ספק בנתינת עשרת הדברות
 לא היו מקיימיה אח"כ מלוה זו הרומות לזליאת
 מזרים. ואין לכופרים מענה לומר כי משה כתב
 המלוה וקיומה אבל ישראל אפשר שלא קיימו
 אותה לא בראשונה ולא בשנית, שהרי משה רבינו
 כתב י"ג ספרי תורה ביום מותו ואמר לכל שבט
 אחד ויקראו בו ויעתקו ממנו כל א' סת' עלמנו,
 ואף יכתוב בספר וילכו ויעשו בני ישראל בראשונה
 ויעשו את הפסח וגו' בשנית, והם בעלמם ידעו
 שלא עשו, זה תימה גדול שהרי באי הארץ שמתירו
 להם ה"ג ספרי תורה היו בהם בני עשרים בשנה
 השנית וידעו אם עשו הפסח בראשונה השנה, ואף
 יכתוב עליהם משה רבינו בנספר התורה שעשו
 מה שהם היו יודעים שלא עשו, אלא ודאי שעשו
 על פיו מה שזוה להם והם עלמם עדים שנתקיים
 מה שיעד להם, והם עדים על כל התורה כולה,
 כי הספק שיסתפק בהם אחת מן הדמות הוא
 כשהיא נמקרת מפי המימד אותה אליהם ואינם
 יודעים מה יביא אם היא אליהם אם לא, אבל
 כשהמון רב מעם חכם ונבון כמו שהיו יולאי מזרים
 הם עדים שהם קבלו אותה וכתוב בה דברים
 שקרו להם ודברים שנתיעדו להם, כמו בתורה
 הקדושה שכתוב בה כל מה שיעדו לתקבלים עלמם
 מיום עלותם מהרן מזרים עד יום בואם אל ארץ
 נושבת, מן הנשים והנפלאות שעשו להם ביזליאת
 מזרים ובמדבר כמ"ם למעלה בפרקי היעודים
 והנשים, אף אפשר שיספיק משה ויאמר מדעתו
 שום דבר מכל מה שעבר כי הם היו יכולים

להכחישו בפניו, אלא ודאי כמו שנענין הנשים
 והיעודים ומתינת התורה וסוף חכמי ולא יהיה לך
 ששמעו מפי הנצורה הם עדים נכונים ואמתיים
 לעלמם ולבניהם אחריהם כי לא ינחלו שקר
 לבניהם, כמו כן שאר המלות והדברים שנאמרו
 בתורה והם רוב המלות ידעו בזולתי שמתפי הנצורה
 האמר משה רבינו, אשר נכתוב בתורה בשעת
 נתינתה אתה ראייה אשר עשיית למזרים וגו',
 ואמרו ז"ל ולא מסורם היא צידכם, כי הם עלמם
 אותם שילאו ממזרים אשר מקלסת אותם שהיו
 פחות מעשרים שנה היו אח"כ מבאי הארץ וכולם
 ראו מה שעשה למזרים הנשים והמכות, אשר
 הוא מן הנמנע שיבשו כי אם על ידי די רוח קדושין
 ציה, והוא משה רבינו שעשה הכל מפי הנצורה
 כמו שכתוב בתורה, ולהם נמסרו ה"ג ספרים
 שכתב משה ומלא נכתוב בהם אתה ראייה
 וגו', ואין שום חכם שיעזב פניו לומר לחזירו
 אתה ראייה דבר פלוני אם לא ראה אותה, כ"ש
 משה רבינו שיאמר ויכתוב בתורה בשם ה' את
 לכל עם חכם ונבון סנוי גדול סוה וסם צרי
 הארץ שראו מה שעשה למזרים וסם לא ראו
 דבר, ואילו היה נאמר או נמסר זה הענין בכתב
 היה אפשר שיפול בו ספק אם היה כך או לא,
 אבל כיון שהם עלמם ראו וידעו בכל מה שנתקב
 בתורה מן הנשים והנפלאות מן הוא שיסתפק
 בהם, כי אם האפיקורס הכופר בזמליאות ה'
 וחידוש העולם :

עוד הביא ראיה מנתינת עשרת הדברות על כל
 שאר התורה כולה כי כולה נתינת מפי הנצורה
 כמו עשרת הדברות, שהיה דבר מפורסם ולא
 נסבל בהם שום ספק שהיו מפי הנצורה, וזה
 נכתב סבות, כי כל דבר יבטן ויתאמת מלד זמנו
 ומלד מקומו ומלד איכותו ומלד מהותו, וכן במתן
 תורה היו כולן, אם מלד זמנו סיותו זמן התחלת
 יזליאת התבולות והספרות ברוב העולם אשר מהם
 ניזונים ומתפרנסים כל הבריות בזה העולם, אשר
 זה הוא רמז כי נתינת התורה היתה ג"כ למזון
 ופרנסת הכפשות הזכות בעוה"ז לחיי עוה"ב,
 ולא ניתן המזון והפרנסה לנופות בעוה"ז כי אם
 כדי שיהיה בהם קיום להתעסק בתורה ובמנוה
 לזכות לחיי העוה"ב, וכן היותו בזמן התבולות
 והספרות הוא רמז כי כמו שהן יולאות את החרישה
 והזריעה כי אין סבת החרישה, כך היתה נתינת
 התורה מיועדת לישראל מקודם כמה חדשים
 במקום עלמנו שיהיה והוא הר סיני שגא' בו למשה
 בהוליאף את העם הזה ממזרים מעבדו את
 האלים על הארץ הזה, כי היזליאת ממזרים
 היתה דמיון החרישה והזריעה לנתינת התורה,
 כי לא היו יכולים לקבל התורה ביוזמת
 משועבדים לפרעה ולמזרים, כי כל שעבוד הוא
 מעבב עשיית המנוח ולמוד התורה כ"ש שעבוד
 גדול כזה, וכן כנלל בלשון בהוליאף את העם הזה
 בברקת

בנקות להם דעות אחיות צילוח מזרים ע"י הנסים והנפלאות שפעו אז, כי יס' היו סבת צלתם החורה, כי עם הדעות הנפסדות שהיו להם במזרים לא היה להם הכנה כלל לקבל את החורה, וזה נרמז בחמרו בזה"לך וגו' ולא אמר בנאחם ממזרים, לומר כי על ידי מה שהוליא אותם על ידי נסים ונפלאות ומכות גדולות על המזרים יהיה סבה שמתבדון את האלהים על ההר הזע, והרי הוליאם עלמם דמיון החרישה, והיותם ע"י ארוחת ומופתים ומכות הוא דמיון הזריעה, והיא דעות אחיות שקנו לשימחמו מהם מלות החורה ולימודם, ולא תאמר כי גם זה מהממת משה, שהרי יועד הדברים לישראל קודם בואם שאמר להם מה שאמר לו האל יתב' בזה"לך את העם הזה ממזרים תבדון את האלהים על ההר הזע, שבו תתייעד ונתקיים היעוד בו, ואמר בזמן נתינתם ציוס הזה ברא מדבר סיני:

ואם מלך מקומו שתינה במדבר שהוא הפקר לכל ואין לו סוף כמו שאמר חז"ל, והכוונה היא כי היתה נתינתם במקום הפקר שאין לשום אדם יכולת ושלטנות בו, כי אם היה במקום בניו ומיושב היה אפשר שיטול ספק בלב שום אדם לומר כי שכנת המקום מכמה זמן ע"י מלאכות ותחבולות בני אדם נראה הענין המופלא שהוא והוא שמיעת הקול בעשרת הדברות, אבל כהיות הענין במקום שם והפקר שלא היה בו יישוב לא יפול בו שום ספק, כי הוא ידוע כי אין לאדם שלטנות שם, ומאת האל יתב' שהוא ברא המדבר וכל העולם והים הענין המופלא הוא, והוא רמז ג"כ שלא ישתדל האדם בזה העולם בדברים הנשמיים והקניינים כי אם שיסתפק צמעת לקיוס הגוף, ויפקיר עלמו לזה, וכן כמו שהמדבר אין לו סוף כן מה שהיה ונראה בו אין סוף ותכלית, כי מה שהוא נעשה על ידי הכמת בני האדם יש לו קץ ותכלה, ורבוו הנסים והפרכוס ענין נתינת החורה לא היה סוף ונבול לה, והוא ידוע כי מאת ה' שאין לו סוף ונבול היתה זאת, וכן מהן שכרה צעום"ב אין לו סוף כמו שאין סוף בנתינה:

ואם מלך חיבות נתינתם הוא מתחיל לכמה חלקים, מהם ענין שמיעת הקול ששים רצוא בני אדם מנן עשרים שנה ומעלה לבד הספוחים מנן עשרים והנשים והטף אשר כולם שוטו בשמיעה זו, ולא נפל שום הפירש ביניהם שיאמר זה כך שמעתי ורתיאתי וזה יאמר כך שמעתי ורתיאתי, אלא כולם הוטו בשמיעה וברתיאה, וכמו שאמר הכתוב וכל העם רתיאה את הקולות וגו', כי כולם יחד שמעו וראו את הקולות וכו' ולא נפל ביניהם שום חילוק, וזה דבר בלתי איפשרי צעניי הטה"ז, כי אם אדם חכם ידבר בפני כלל קהל גדול ענין אחד אי אפשר אלא שיפול בין השומעים אחיה הפרש וחילוק, שיאמר אז כך שמעתי וזה יאמר לא כי כך שמעתי, או לא

בנתי הדברים ששמעתי, ואחר יאמר שלא שמע בכל הענין ההוא כי לא נתן לב לשמוע שלא היתה מחשבתו פנייה אז לדבר ההוא, אבל במתן החורה לא היה כך כי כולם נתנו לב והיתה מחשבתם פנייה לשמוע ושמעו כל מה שנאמר צמעת הכנה והקדוש ההוא, כולם כאחד בלי שום חוספת ומגרעת זס מזה, ובלי שום שינוי האנשים והנשים והטף, וכמו שאמר הכתוב כי כל העדה כולם קדושים וגו' כלם שמעו צמתי אנכי ולא יהיה לך, הרי צבור שכולם יחד שמעו שתי הדברות אנכי ה' אלהיך אשר הולאתיך וגו', לא יהיה לך אלהים אחרים וגו', כל המלות שבהם אות בלתי תיבה צמיס שמעו ונשאר חקוק בשכל כל אחד מהם כאילו קרא אותם מאה פעמים לא נשכח מכל אחד ואחד מהם אפילו אות אחד מהם ששמעו מפי הגבורה, וזה דבר פלא כי אפי' האדם החכם הנותן לב לשמוע דבר מה ישיג בחמתו ובכח המקבל ששכחו לדעת כוונת הענין, אבל לא שיחזור לומר הענין ההוא במלות ואחיות שאמרם המדבר ההוא, והקבל הגדול וסקדוש הוא הנשים ונשים וטף ידעו ונשאר חקוק בשכל כל אחד מהם אנכי ולא יהיה לך, שסם כמו ה' ברא תיבות מחוברות מכמה מלות מהאחיות, וכולם שמעו וידעו אותם בלי שום חוספת ומגרעת כמזכר, וזה דבר אי אפשר בכח שכל כי אם על זד הפלא הגדול, וזה יהיה ענין יליאת הנשמות שרמזו בפסוק נעשו ילאה דבדכו, כי נדבקה נפשות בלתי ית' המשפיע ומדבר להם מצלתי היות להם שום הכנה על שמקקו בפשטות שתי הדברות וידעו כאילו נולדו אז בידיעתם, וכאילו למדום מאה פעמים, והוא ראה על כי לא נשמע הקול ההוא כי אם מפי הגבורה כי הוא הנותן לשנוי צינה, ובשמיעת שתי הדברות הוטו כולם ביחד ושמעו אותם כמו שמעו משה רבינו על פחות ולא יותר צענין השמיעה, וזה נרמז לו כשאמר לו האל ית' בזה"לך את העם הזה ממזרים תבדון וגו', היה ראוי לומר יעבדון את האלהים, אלא שרמז לו כי בענין הדברות יהיו כולם שוים בעבודת האלהים, כהנין לו נפשות והיותם על כמו קרבן שיחמקל לפניו ית', ומשם זסי להשנה שהיא ששמעו את הדברות בדבור אחד מה שח"א לב"ז לומר כן, כמו שאחז"ל, וחזר ופרטן אנכי ולא יהיה לך וגו', וכן אמר להם משה בנשנה חורה פנים צעניס דבר ה' עמכם צהר מתוך האל:

ובן מענין חיבות נתינתם הוא הקולות וברקים וענן ולפידים וערפל וקול השופר, יש רתיאה ומופת למכחישי החורה שיזכרחו להודות שהיא מן השמים, כהיות הקול הנשמע בדבור אנכי ולא יהיה לך מזכור ומזכר לכולם ולא יערבבם ולא יעבדו שמיעתם שאר הקולות והברקים והרעמים ששם הברקים וקול השופר והלפידים, כי אפי' דיבור הקול שמוזכרים בני אדם בפני המדבר עמכם צהר מתוך האל:

והשמיע דברים לעם הוא מערצב ומעבד שמיעתם וכאמרם תרי קלי לא משתמעי, כל שכן קולות גדולות כאלו שאמר הכתוב ויהי קולות וצבקים וגו' וקול שופר חזק מאד, וצומן ומשיעתם אנכי ולא יהיה לך אמר רואיה את הקולות והם הדברות ואת הלפידים ואת קול השופר, שלא תאמר כי בשמעם את קול הדברות נחו ושקטו שאר הקולות, אלא כולם היו צבת אחת ולא ערצבו שמיעת שמי הדברות ואין זה כי אם קול הנצורים בלי שום ספק, כי אין כח ואיילות בקול טבעי להיות נשמע מצדד ומובן בין שאר הקולות גדולות ומחזקים וכן מראות הצבקים והלפידים והענן הם מערצבים ומערצבים את הדבר הנשמע בטבע, כי החושים לא יושג תכלית פעולתם כי אם בהיות כל אחד מהם עושה פעולתו בפני עצמו ולא ישתתף חוש אחר עמו, כמו שתאמר האדם כשהוא אוכל וסוף רוצה לשמוע מה שמדברים לא יקטום את אשר יאכל, ואם ירצה לטעום את אשר יאכל לא יבין דבר הנשמע לו, וכן שאר החושים, לכתוב היות מקורם ועיקרם צומח בחוש התשוקה לכלם, כי כשהוא פונה לתת כח ההשגה לחוש אחד יבטל כחו ומלתו כח לחוש אחר, ובמעמד ההבדל הזה לא עבד ולא ערצב ראיית הלפידים והצבקים את קול הנשמע אליהם ששמעו אותו צברור, והוא ראייה על שלא היה דבר טבעי כי אם מפי הנצורה: וכן בהיות הקול הנשמע מושג ונשמע לכל ישראל אנשים וגושים וצף העומדים בשלש פרסאות, כלם שמעו הקול והוא צבת אחת ובאופן אחד קול שום לכלם לא רם ומוק לא גומז ורפה לזה בקול הנכבד ומרוקן, אלא לכלם בשום כח הכתוב וכל העם רואים את הקולות וגו', היא ראייה גדולה כי הקול היה מפי הנצורה:

וזהו לנו להביא ראיות לבלתי מתאמינים והרי מקבלי האורה צעמלא שהיו דור שכלו דעה העידו הם על עצמם כי כל דברי משה מפי הנצורה, שהרי אמרו לו דבר אחת עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות, הרי שידעו וזכחו אלהים ששמעו קולו וימלטו, ואם יאמרו הכופרים כי הם דברי משה והם לא אמרו כך, הרי כי האורה כולם ניתנה כתובה ותחומה לדור הזה אשר מהם מקבלי האורה עלמם הפחוחים מן עשרים וגמסר לכל שבט ספר אחד שלם ביום מיתת משה, והיה כתוב בהם פסוק זה שהם אמרו לו דבר אחת עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות, ואם דבריו הם צדוים איך יכחישו את האלהים ויכתוב להם כי הם אמרו לו דבר אחת עמנו וגו' וידעו כי יכחישו אותם בפניו ויאמרו כי לא נחננו ולא אבותינו שמתו במדבר אמרו דבר זה. ולפי דעת האומר כי תורה מגלה מגלה כתנה, כשנמן ליד כל יונאי מלרים וצקיים שופטיהם ושופטיהם מגלה לו הכתוב בה ויאמרו אל משה דבר אחת עמנו וגו' אתר יבולת כולם

להכחישו בפניו, וגם הוא לא היה לו לב לכתוב להם שאמרו לו מה שלא אמרו, אלא על כרחם צריכים לסודות הבלתי מתאמינים כי כל הדור הוא אשר לא קדם כמחזה צדעת ובינה הם השמיע וידעו כי כל דברי משה רבינו מפי הנצורה היו ולא צדא שום דבר מלבו, ולמי יש לנו להאמין כי אם להמון רב אנשים חכמים ונבונים וידועים כי לא שקר נחלו אבותינו ולא טעו בראייתם ושמיעתם לשיאמר עליהם שנחלו הכל כלו' שטעו ואין צם מועיל, כמו שנאמר על הכופרים שהם צעמלאם וידו לעמיד כי שקר נחלו אבותיהם זה שטעו קלמם וילכו אחרי השקר ואין צם מועיל: וצד זה נאמר בה האמר אל בני ישראל אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם, וכמו שאמר ז"ל ולא מסורת היא צידכם, וזה הכתוב נכתב בתורה שניתנה צידם והם ידעו שהיה אמת שאמר להם משה בשם האל ית' אתם ראייתם ושראו, כי איך ימסור משה להם מגלה או תורה חתומה כתוב בה שאמר להם משה מה שלא אמר לא יתכן לקל שקבלים, ומפני כי חוש סרירות הוא משיב הדברים על מכוונם ויותר משאר החושים, אמר אתם ראייתם, ואמר ג' וכל העם רואים את הקולות: ובין ראייה וטעמה זו על האמתות התורה שהיא נחוכה מן השמים צדעת עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה דור שכולו דעם, היא כוללת לכל הכתובים כיוצא באלו, כמו מה שכתוב על אהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו וגו' ויחזו את האלהים וגו', כי איך יכתוב וימסור לידם שראו וזו אם לא שהם היו יודעים באמתות שהיה כח' והם עדים צברורים לכל ישראל על זה, מזורף למה שראו כל ישראל שגא' עליהם אתם ראייתם: וכן ראו כל ישראל בעיניהם צדוח משה האלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל וגו' וראו כל העם את עמוד הענן ועמד פתח האהל וקם כל העם והשתחוו איש פתח אהלו, ונכתבה מגלה זו וניתנה לכל ישראל הנאמר עליהם שהם ראו וקמו והשתחוו, וידעו כולם כי האמת היה כך, ואם התורה תחומה ניתנה בצוף הצרבעים היו היו צניינים אחת שהיו פחוחים מן עשרים שנמלאו בכל הדברים האלו וידעו כי כולם מתאמינים וכן כולם היו עדים על משה רבינו שעלה לסר פעמים ושלוש ועמד בכל פעם מ' יום ומ' לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, שהרי כתוב ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל וגו', וכתוב ויעל משה אל הר האלהים ואל הזקנים אמר שבו לנו צום וגו', ראו לאיזה מקום אנו הולכים למקום שרפים וחיות ואופנים ומלאכים בקצו עלינו רחמים וכו', וכמו שאמר במדרש שנראה שידעו כולם צברירור שהיה עם ה' כל הם' יום ויליהו ושלא אכל ושתה, כי לא היה מן צמיתים הבחינו אותם וכל מיס וכל היא' יום

במחלקת קרח ראו כל מס שחלקו קרה ועדתו על משם רבינו ושעל דבר מחלוקתה נבלעו ונשרפו בשעה אחת להיותם טהנים דופי בקולת דברי משה רבינו, ונכתב כל זה וניתן בידם, והוא הוראה שיהיה בטוח משה רבינו שחס היה יודעים שכל היה אמת, וכן ענין מטה אהרן וענין נחש הנחשת ידעו וראו ישראל צעיניהם כל הענין כמו שכתוב כיון שנמסר ליהייה, וכן כל שאר הנסים והדברים שנכתבו במורה שהיו לכהייה היו אמתיים כיון שנכתבו כל אותם הדברים וניתנו ליהייה כמו שכתבתי כמה פעמים, הוא ראה שהיו הדברים כך בפועל כמו שהם כתובות במורה :

ובל זה הוא ראה גדולה גם כן לכל מלות הכתובות במורה שכן אמתיות מפי הגבורה, כמו שכתוב בכלם ויודר ה' אל משה, ויחמר ה' אל משה וגו', כיון שהם ראו וידעו מעמד הקדוש והוא נתינת עשרת הדברות בזה טעם וראו גם כן כל שאר הדברים שכתבנו, שראו ויודעו להם בצירור, הם ראה על כל דבור ודבור ועל כל אמירה ואמירה שכתובה במורה שכולם מפי הגבורה כמו שכתבתי :

ועוד כי עשרת הדברות הם כוללים כל הסודות כולה בגודל וחומר עיניה, במה שבין אדם למקום, בהאמת האלוהית והרחקת כל מיני ע"א, ובמה שבין אדם לחבירו בדברים שיש בהם מיתה, ומי שהסיר בהם סודות כל שאר המלות הכתובות במורה, כי בה מלות כלולות בעשרת הדברות, וכן נרמזו במספר אמתיות שבעשרת הדברות : ראם כן נהבאר אמתות כל המורה מאמתיות עשרת הדברות באמתיות נתינתם בקולות וברקיע ושאר הדברים הכתובים למעלה :

ואחר שכתבאר אמתות כל תורתנו התמימה מנתינת עשרת הדברות, מלך זמן נתינתם ומקום נתינתם ואיכות נתינתם, נבאר עתה אמתות כל המורה מלך מכות עשרת הדברות, שהם יסוד ועיקר לכל המורה כולה, בפרט שמי הדברות הראשונים, שהם האמתות האלוהיות והרחקת ע"א, הם יסוד הכל, כי בהאמת האלוהית שהוא הבורא והמשיג, נתינת כל שאר הדברים ונעשית ונשמע מה שנלקונו ממנו, ובשתי הדברות האלו נכללו כל דמ"ח מלות עשה ושם"ם מלות לא תעשה, כי כל מלות עשה הם דברים טובים ונכוחים לפני השם ורצוים והשובים לפניו ויחברך, והם דרך הש"ת, וכולם נכללים בדבור אחי, וכל מלות ל"ת שהורינו מעשייתם הם מרוחקות מלפניו ית' ויתעלה וקרובות למיני עבודות סודות והפסולים וכולם נכללות בדבור לא יהיה לך, ועל זה נאמרו שמי דברות אלו מפי האל ית' כלשונם וככתבם אחי ה' אלהיך וגו', לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, כי פיו הוא המדבר אליהם לנכת, לא כשאר הדברות המדברים בדרך נסתר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, ולא נאמר לא

היו כולם סביב ההר ולא ראו אותו, ונכתב כל זה במורה ונמסר לידם שהם יודעים כי הכל אמת : וכן בהקמת המשכן ראו כלם כי כסה הענן את האל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן ובהעלות הענן מעל המשכן יסגור וגו' כי ענן ה' על המשכן יומם וחס מטיה לילה בו וגו', כל זה נכתב ונמסר לידם וידעו וראו שהכל היה אמת :

ובכן מה נאמרו להם ביום השמיני למלואים קחו שער עינים וגו' כי ביום ה' נראה אליכם, ויאמר משה זה הדבר אשר לוח ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' וגו', וכתיב ויבא משה ואהרן אל האל מועד ויאמרו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם, כל זה נאמר להם קודם ונתקיים לעיניהם והם עינים בדבר כיון שנכתב ונמסר ליהייה, כי אם היו היו יודעים שלא היה אמת לא היה מוסרו לידם, וכמו שאמרנו :

ובכן כולם ראו שבערה צם אש ה' במתאוננים ולעקב אל משה ויתפלל משה אל ה' ותשקע האש, ובאפסוסו שהתאוו תאווה וגו' מי יאכילנו צמר זכרנו את הדגה וגו', נאמר ואל העם תאמר שהקדשו למחר וגו', לא יום אחד תחללון וגו' עד אשר יאח מאפסס וגו', הנשך עוודו בין שניהם וגו', ובמרגלים כתוב אמור אליהם ה' אני נחש ה' אם לא כשאר דברתם וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אם תאס תבאו אל הארץ וגו' ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה וגו', וכתיב בקיום ענין זה ויהי כאשר תמו כל אפסי המלחמה למות מקרב העם ויודר ה' אלי לאמר אתה עובר היום וגו', ובמחלקת קרח נאמר דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח וגו', סורו נא מעל אסתי האכזבים הרשעים וגו', ויעלו מעל משכן קרח וגו' בזאת תדעון וגו', ויהי ככלותו לדבר וגו' ותפחה הארץ את פיה וגו', ואש ילחה מן ה' וגו', וילנו כל עדת בני ישראל וגו', הרמו מתוך העדה הזאת וגו', קח המחשה וגו', והמגפה בענרה וגו', וידבר משה אל בני ישראל ויחננו אמתות כל כשיחיהם מעה וגו', וינה משה את המלות ויבא פיה וגו', והנה פרח מטה אהרן לביית לוי ויולא פרח וגו', ובמי מריבה כתוב וירב העם עם משה וגו', קח את המטה וגו', וירם משה את ידו ויך וגו', וילאו מים רבים וגו', ואחר מיתת אהרן כתוב וידבר, העם באלהים ובמשה וגו', ונפשו קלה בלחם הקלוקל, וישלח ה' בעם וגו', ויבא העם ויאמרו חטאתו וגו', התפלל ויתפלל וגו', עשה לך סוף וגו', ויעש משה וגו', והציע אל נחש הנחשת ומי, הרי שכולם ידעו וראו מה שאירע להם במתאוננים אחר התראה, וכן כולם שמעו מה שנתיעד עליהם רעה בענין המתנגלים שימותו כולם במדבר מן עשרים ותשע, והיה הולך ומתקיים העווד שהוא כל המדברים שם שהיו במדבר, כמו שהם והבאר ועניי כבוד שהתמידו לעיניהם ארבעים שנה, וכן

לא תשא את שמי, וכן שמעו כל ישראל שתי דברות אלו מפי הנבורה כמו ששמעם משרע"ה, ואם כן הרי זה כמו ששמעו כל רמ"ח מלות עשה ושם"ה מלות לא תעשה מפי הנבורה, כיון ששתיים כוללים כל מלות עשה ומלות לא תעשה כמו שכתבנו, ונשמעו צ' דברות אלו מלות האלילות והרחקת הע"ל, כי גם שיאמין האדם באלילותו לא ישהה עמו דבר אחר בלתי לה' לבדו, וכמו כן יעשה בפועל כל מה שהוא רצונו יתברך והוא רמ"ח מלות עשה ולא יספיק זה אלא שיזכר מעשות שם דבר נגד רצונו שהוא שם"ה האחרות, ומפני שכן מכוונות לעבודות אלו ונרות אליהן, וכאילו תאמר כי מלות, עשה הן מדותיו יתב' ודרכיו, ומלות לא תעשה הן מדות ודרכי עבודות האזרות, ולכן נלמדינו בעשיית המלות והזכרתו מעשיית העבירות, והרי שתיים מלות כלליות בשתי דברות אלו אנכי ולא יהיה לך, ולכן שמענו מפי הנבורה ביהוד וקדמו לכל שאר הדברות, והם הרואה כי המלות עליהם הוא האל ית' כי לו נכתבו עליונות, והם מעשה המלות והאזרות, ואין לו פה לחולק על התורה לומר כי משה גדל מלבו כל זה, או הראה לפניהם ואחז עיניהם ששמעו או יראו מה שלא היה לו מילדות בפועל, כי זה לא יקרה בהמון פתאים כל שכן בהמון עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, בהיותם רואים בכלל את המופתים שנעשו להם ביציאת מצרים, כי אפילו החולקים על מה שהם הודו שלא היו אותם המופתים בהשגת חכמת אדם כי אם אלבע אלהים, ולכן אמר כאן אנכי ה' אלהיך אשר הולאתיך מארץ מצרים וגו', ולא אמר אשר בראתי העולם, כי יליאתך מארץ מצרים היא רחיה למעמד הקדוש הזה, וכמו שאני הוא שהולאתי אותך כן אני הוא המדבר אליהם, וע"כ הולאתי שתקבל מלכותי ומלותי, וכמו שאמר הכתוב בנבואתך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על הכר הזה: וכן כל שאר הדברות הם גדולים וממורים יותר מכל שאר מלות התורה, ולכן נאמר במעמד הקדוש הזה משם ידבר והאלהים יענו בקול, מפני כל ישראל שראו קולו של משה כולם שהיה הקב"ה מסייעו בקולו, ובנעימה שהיה משה שומע צה היה משמיע את ישראל כמו שדרשו במכילתא, מה שלא היה כן בשאר מלות התורה, וזכו לכתב חומר ונודל דברות אלו, כי לא תשא נודעו כל העולם כולו כשי"ל מפיו ית', והרי נכשע לשוא באלו מכתבים מילואו ית', והוא דבור ראשון שנשמע מפיו, שמי שנשבע בה' שיעשה כך או לא יעשה, הוונה הוא כי כמו שמילואו ית' אמתי כן הדבר הוונה שנשבע עליו הוא אמתי, ואם הוא עובר על זה הרי הוא כאלו מכתבים מילואו ח"ו, ולכן נודעו כל העולם כי כל בעולם מודים במילואו יתב', ונלעוו בשבע מלות וראשיהם הוא מילואו ית', ושלא יבדעו ע"ל, והנשבע לשוא הוא כמכתבים

מילואו ח"ו, והרי כל העולם שברא אין לו קיום בלתי ומזדעזע ועומד ליחרב, ואם כן כל העולם מודים בזה שהוא בכלל מילואו יתברך, ולכן כשנכלם הקב"ה על האמונת לחובעם שיקבלו התורה ולא קבלו אמרו מה כתוב בה וכו', ובמילואו יתברך לא היה שום אומר בהם שהכחישו בו, כי גם שבריתא וינאוף וגו' הוזהרו ג"כ שכן בכלל שבע מלות בני נח, אחר כך חזרו בכן והחזיקו בירושת אבותם, בני עשו ועל הרצף חמיה, בני עמון ומהרין שתי בנות לוב מאביבן, בני ישמעאל והוא יהיה פרא אדם, אבל ממילואו יתב' לא חזרו מירושת אבותם, ועל זה נודעו על העולם כולו כמו שכתבנו:

ובן מלות השבת היא מורה על מילואו יתברך ושברא העולם בששה ימים וביום השביעי שבת, ועל כן נכלל בעשרת הדברות, וכן כבוד אב ואם שהקפין לכבודו וגו' שותפין באלה הקב"ה ואביו ואמו וכו', ואמרו חכמים בשעה שאמר הקב"ה אנכי ה' אלהיך וגו', ולא יהיה לך וגו', אמרו האמונת לכבוד עמנו הוא דורש, כיון שאמר כבוד את אביך הודו וכו', נראה שאפי' האמונת הודו בעשרת הדברות, ולמי נאמין כי אם להכמיט ז"ל שירשו האמת והורישוהו לבניהם והלמדיהם. ושאר הדברות לא תרצה לא תחנף לא תגנוב לא תענה לא תחמוד הם יישוו וקיום כל העולם כולו, והן כנגד ה' דברות ראשונות כמו שדרשו במכילתא, ולכן נאמרו במעמד הקדוש שהוא מה שלא היה כן בשאר מלות התורה, וא"כ הוא מתבאר ג"כ משאר עשרת הדברות ששמעו מפי משה רבינו אמיתיה כל התורה כולה מלד מהותם וגודלם על שאר המלות וקיום העולם חלוי בהם, וכמו ששתי הדברות שמענו מפי הנבורה כי שאר הדברות ידעו כולם שהיו מפי הנבורה, שהרי ראו שאם היה יכולת בהם היו שומעים את כולם מפי הנבורה, והם מעלים אמרו לאחר השתי דברות דבר אחת עמנו ונשמעה ואל ידבר עמי אלהים כן נמות, ושמעו קולו של משה שהיה מסייעו האל ית' בקול שהיה שומע היה שמעו, והם הרגישו כי הקול ששמעו בשתי הדברות הראשונות מפי הנבורה היה מסייע למשה והרי הוא כאלו שמעו כל עשרת הדברות מפי הנבורה, ויהיו כולם להם רחיה לכל שאר התורה כולה שנלעוו מפי משה רבינו שהיה מפי הנבורה: ע"ד אני מציה רחיה לאמיתות תורה מן השמים ממיחת מרע"ה שנאמר בפרשת פינחס עלה אל הר שעבדים הזה וראה וגו' ונאספת אל עמך וגו', ואחר כך בפרשת מטות נאמר לו נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תחבק אל עמך, וכתב בנ"ח התורה ויעל משה מערבות מואב אל בני רעה שפגמה וגו', ויראהו ה' את כל הארץ וגו', וימת שם משה וגו', ויקבר אותו וגו', ולא ידע איש את קבורתו וגו', כי אין